

Likhunders markeringer ved molekylære søk som bevismiddel i straffesaker

av Maria Korneliussen

*Liten masteroppgave i rettsvitenskap
ved Universitetet i Tromsø
Det juridiske fakultet
Høsten 2007*

FORORD

Jeg har lenge syntes at bruk av likhunder for å løse kriminalsaker er veldig spennende. Det som imidlertid spesielt fanget min interesse var en uttalelse i VG mandag 27. august 2007 angående forsvinningen av Dung Tran Larsen hvor det ble uttalt:

”Selv om de spesialtrente hundene anses for å være svært etterrettelige, vil en markering trolig¹ ikke bli godtatt som bevis i en eventuell retts sak.”²

Etter å ha undersøkt litt fant jeg ut at praksis angående dette har vært blandet. I enkelte saker har likhunders markeringer vært ført som bevis for retten. Dette har imidlertid blitt vektlagt i forskjellig grad. Det synes som om vi står ovenfor en uavklart situasjon, om likhunders markeringer i det hele tatt kan godtas ført som bevis i retten og i så fall hvilken vekt de bør tillegges.

Jeg vil takke de jeg har fått låne likhundmateriale fra, Advokatfirmaet Elden og Fjellanger hundeskole. Spesielt vil jeg også takke Fagansvarlig for den sentrale hundetjenesten ved Politihøgskolen, Per Arne Sødal samt min veileder, amanuensis Frode Stock, for gode råd og engasjement i forbindelse med avhandlingen.

Tromsø 15. desember 2007

¹ Min utheving

² Verdens Gang, 27.08.2007 ”Likhund markerte funn” s. 12 og 13

1	INNLEDNING	5
1.1	AKTUALITET OG TEMA	5
1.2	BAKGRUNNSINFORMASJON OG DEFINISJONER	6
1.2.1	<i>Likhund</i>	6
1.2.2	<i>Molekylært søk</i>	6
1.2.3	<i>Liklukt</i>	7
1.2.4	<i>Likhundmarkering</i>	8
1.2.5	<i>Kort om hvordan et søk med likhund gjennomføres</i>	9
1.3	HISTORIKK	9
1.4	METODE OG RETTSKILDESITUASJON	10
1.4.1	<i>Forholdet mellom straffeprosessloven, EMK og SP</i>	10
1.4.2	<i>Vekt av rettspraksis</i>	11
1.4.3	<i>Vekt av utenlandsk rett</i>	12
1.4.4	<i>Rapporter som er unntatt offentlighet</i>	12
1.4.5	<i>Tiltakskort for søk med likhund</i>	13
2	KAN LIKHUNDMARKERINGER FØRES SOM BEVIS?	13
2.1	HVILKEN TYPE BEVIS ER EN LIKHUNDMARKERING?.....	13
2.2	PRINSIPPET OM FRI BEVISFØRSEL	14
2.3	HVEM BØR HA ADGANG TIL Å FØRE LIKHUNDMARKERINGER SOM BEVIS?	15
2.4	RETTSPRAKSIS HVOR LIKHUNDMARKERINGER HAR VÆRT FØRT SOM BEVIS.....	16
2.4.1	<i>Hoseinsaken</i>	16
2.4.2	<i>Aronsensaken</i>	17
2.4.3	<i>Annen rettspraksis</i>	18
2.4.4	<i>Oppsummering</i>	18
2.5	BØR LIKHUNDMARKERINGER KUNNE FØRES SOM BEVIS?.....	19
2.5.1	<i>Lovfestede unntak fra prinsippet om fri bevisførsel</i>	19
2.5.2	<i>Ulovfestet unntak fra prinsippet om fri bevisførsel</i>	20
2.5.2.1	<i>Løgndektordommen</i>	20
2.5.3	<i>Likhundmarkeringer vurdert opp mot løgndektordommen</i>	21
2.5.3.1	<i>Tilknytning til straffeprosessloven</i>	21
2.5.3.2	<i>Hensynet til den personlige integritet</i>	21
2.5.3.3	<i>Lovregulering av tilfellet</i>	22
2.5.3.4	<i>Forholdet til EMK art. 6</i>	23
2.5.3.4.1	<i>Avskjæring av likhundbeviset i forhold til EMK art. 6</i>	23
2.5.3.4.2	<i>Føring av likhundbeviset i forhold til EMK art. 6</i>	24
2.5.3.5	<i>Utenlandsk rett</i>	25
2.5.3.6	<i>Unntak for upålitelige bevis?</i>	27
2.5.4	<i>Andre rettssikkerhetshensyn</i>	28
2.5.5	<i>Oppsummering</i>	28
3	HVILKEN VEKT KAN MARKERINGENE TILLEGGES?	28
3.1	PRINSIPPET OM FRI BEVISVURDERING	28
3.2	HVORDAN LIKHUNDMARKERINGER HAR VÆRT VEKTET I RETTSPRAKSIS	29
3.2.1	<i>Hoseinsaken</i>	29
3.2.1.1	<i>Kritikk av Hoseindommen</i>	32
3.2.2	<i>Aronsensaken</i>	33
3.2.3	<i>Andre saker</i>	34
3.2.4	<i>Oppsummering</i>	35
3.3	HVILKEN VEKT BØR EN LIKHUNDMARKERING TILLEGGES?.....	35

3.3.1	<i>Generelle synspunkter</i>	36
3.3.1.1	Høy strafferamme	36
3.3.1.2	Skjerpet beviskrav	36
3.3.1.3	Feil og mangler ved etterforskningsmaterialet kan svekke bevisverdien.....	37
3.3.1.4	Begrensninger i forhold til tilgangen på likhunder	38
3.3.1.5	Betydningen av hvem som fører beviset	39
3.3.1.6	Innhenting av treningsmateriale kan medføre et etisk problem	39
3.3.1.7	Utenlandsk rett	39
3.3.1.8	Liklukten	41
3.3.2	<i>Betingelser som etter min vurdering må være til stede</i>	41
3.3.2.1	Opptrening av hund og hundefører	41
3.3.2.2	Likhundens pålitelighet og dokumentasjon.....	42
3.3.2.3	Føring av likhundmarkeringer som bevis i retten	43
3.3.2.4	Antall hunder som markerer på samme sted	44
3.3.3	<i>Andre momenter som kan få betydning for bevisverdien</i>	44
3.3.3.1	Betydningen av tilståelse.....	44
3.3.3.2	Betydning av at liket er funnet	45
3.3.3.3	Tidsaspekt, værforhold, likets emballering og underlag	45
3.3.3.4	Betydningen av at teknikerne finner spor på markeringsstedet	46
3.3.4	<i>Likhundmarkeringer i forhold til andre bevis</i>	46
3.3.5	<i>Markeringer som støttebevis eller som det avgjørende beviset?</i>	46
4	AVSLUTNING	47
5	REGISTER	48
5.1	LOVREGISTER	48
5.2	FORARBEIDER	48
5.3	DOMSREGISTER	49
5.4	LITTERATURLISTE	50

1 INNLEDNING

1.1 Aktualitet og tema

I Norge begås det hvert år mellom 30 og 45 drap.³ Drapene har de siste årene blitt mer og mer groteske og planmessig utført. Forsvinninger blant kriminelle er også blitt mer vanlig enn det var tidligere.⁴ Dette stiller stadig større krav til politiet og etterforskningen. Politiet blir som et resultat av denne utviklingen nødt til å søke spesialkompetanse på dette området for å oppklare sakene som bare blir mer og mer krevende.⁵

Likhunder er et nyttig hjelpemiddel for å oppklare drap og forsvinninger. Likhunder har fra tid til annen vært benyttet i Norge siden 1996. Det er ubestridt at likhunder per dags dato er et nyttig hjelpemiddel i etterforskningen. Det anses imidlertid som uavklart om markeringer likhunder gjør i saker kan føres som bevis i retten og i så fall hvilken vekt markeringene bør tillegges.

En hund kan skille mellom 2000 forskjellige lukter og har ca 800 000 ganger bedre luktesans enn et menneske.⁶ En hunds instinkt er å finne mat for å overleve. Et dødt kadaver er et alternativ til mat og å søke etter dette ligger derfor svært naturlig for hunden. Dette innebærer at man ved opptrening av likhund utnytter hundens egne instinkter og ekstraordinære luktesans.

I skrivende stund har ikke Norge likhunder. Det er imidlertid mulig at det i løpet av 2008 startes opplæring av likhunder i Norge. Bruk av likhunder og eventuell bevisførsel av deres markeringer er svært aktuelt. Formålet med min oppgave vil derfor være så langt det er mulig foreta en vurdering av hvordan man skal forholde seg til spørsmålet om i hvilken grad og hvordan likhunders markeringer kan benyttes som bevis i retten.

Problemstillingen i min videre fremstilling blir derfor for det første om slike markeringer kan føres som bevis for retten. Videre vil jeg vurdere hvilken bevisvekt en slik markering i så fall kan tillegges.

³ Statistisk sentralbyrå, "kriminalstatistikk for 2003, 2004 og 2005"

⁴ Remy Åsheim, "Erfaringsnotat fra kriminalsøkshundfører", s. 5 (*Inntatt som vedlegg 6 i likhundrapporten*)

⁵ Remy Åsheim s. 5

⁶ Geir Hansen "Hundens enorme muligheter" *Politihunden* nr. 2 2002

1.2 Bakgrunnsinformasjon og definisjoner

1.2.1 Likhund

En likhund er en hund som er spesialtrent for å søke etter liklukt fra døde mennesker.⁷

Likhunder går ofte inn under betegnelser som Kriminalsøkshund – lik eller kadaverhund. For enkelthetens skyld har jeg i avhandlingen valgt å bruke betegnelsen likhund, eller også bare hund.

En kombinasjonshund kan være en hund som i utgangspunktet er utdannet som en ordinær patruljehund, men som har tilleggsutdanning eksempelvis i forhold til søk etter lik, narkotika, våpen, lavine eller eksplosiver. En ordinær patruljehund har kompetanse til å søke etter spor etter mennesker, søke etter og lokalisere gjenstander og mennesker samt foreta pågripelse/ anholdelse av mennesker.

1.2.2 Molekylært søk

En likhund kan brukes på flere måter. For det første kan den ved å søke etter liklukt finne selve liket. I disse tilfellene vil ikke en markering ha så stor bevismessig betydning da en ofte etter en granskning av liket finner de bevis man trenger. Jeg vil derfor ikke gå nærmere inn på dette i oppgaven min.

Den andre måten å bruke en likhund på er å søke etter liklukt for å finne steder og ting liket har vært i kontakt med. Dette kalles et molekylært søk, eller søk etter molekylær anleggert.⁸ Ved slike søk vil hunden kunne markere steder der det har ligget et lik eller ting som har vært i kontakt med liket. For eksempel kan likhunder markere i bilen som har vært brukt til å frakte bort et lik eller på en genser som er fjernet fra liket. Det som er spesielt med molekylære søk er at hunden kan finne liklukt uten at det er mulig å påvise tekniske spor som DNA på markeringsstedet.

Opgaven min avgrenses til å behandle de tilfeller hvor hundens markering er den eneste indikasjon på at det har befunnet seg et lik på stedet.

⁷ Kripas, ”Utredning om bruk og nytteverdi av kriminalsøkshund”, april 2003 s. 3

⁸ Kripas s. 4

1.2.3 Likluft

Likluft er den lukten som oppstår i menneskekroppen som følge av biokjemiske prosesser i forbindelse med døden.⁹ Ved en brå og uventet død, for eksempel et drap, starter denne forråtnelsesprosessen umiddelbart etter døden. Forråtnelsesprosessen kan imidlertid starte tidligere.¹⁰ Dette for eksempel ved forgiftning eller hos en kreftpasient på dødsleiet.

Forråtnelsesprosessen går gjennom fem stadier.¹¹ Hundene trenes opp til å søke etter likluft fra alle disse stadiene. Hundene kan derfor gjenkjenne likluft fra både mennesker som nylig har avgått ved døden og rester av døde mennesker som for eksempel bein, brente knokler og organisk materiale. Dette både på land og i vann.

Forskning viser at liklukten utvikles allerede 20 minutter etter at døden inntreffer.¹² Imidlertid bør det gå noe lenger tid før en kan være sikker på at likluft er utviklet. Ytre forhold, som for eksempel temperatur, luftfuktighet, underlagets materialtetthet og om liket er pakket inn i noe er forhold som påvirker hvor raskt likluft utvikles og smitter over på omgivelsene.

I forhold til molekylære søk har forskning vist at liket må ha ligget eller vært i kontakt med det aktuelle underlag eller objekt etter at liklukten er utviklet. Hvor lenge liket må ha ligget på det aktuelle stedet før liklukten smitter over avhenger av faktorene ovenfor. Det er imidlertid antatt at det bør gå 1 time og 25 minutter før man kan regne det som svært sannsynlig at liklukten er dannet og smittet over på underlaget.

Hvor lenge lukten vedvarer i materialet avhenger av en rekke faktorer, men forskning har vist at lukten varer ganske lenge.¹³ For eksempel kan liklukten vedvare i minst et år i en bygning.¹⁴

Da det er svært mange ytre forhold som spiller inn er det viktig å foreta en presisering. Dersom hunden markerer, har den identifisert og lokalisert likluft. Dersom hunden ikke markerer, kan det ikke automatisk legges til grunn at det ikke har befunnet seg et lik på det

⁹ Kripas s. 4

¹⁰ Kari Ormstad, "Biokjemisk bakgrunn for likhund-arbeid – skriv av 9.4.2003", s.1 (*Inntatt som vedlegg 1 i likhundrapporten*)

¹¹ Andrew Rebmann, Marcella H Sorg and Edward David, *Cadaver dog handbook*, 2000 s. 14

¹² Silje Stedje, "The admissibility to use alerts from cadaver dogs in court when we do not have laboratory evidence", side 4 (*Inntatt som vedlegg 2 i likhundrapporten*)

¹³ Silje Stedje s. 4

¹⁴ *op. cit.*, s. 5

aktuelle stedet.¹⁵ Begrunnelsen er at det ikke er sikkert at liket var der lenge nok til at det utviklet liklukket og at liklukten derfor ikke smittet over på underlag og omgivelser.

Liklukten er ikke individuell. Dette innebærer at alle lik har den samme liklukten. Når en hund markerer på et sted hvor det har ligget et lik vet en ikke da hvilket lik som har befunnet seg der, bare at det har befunnet seg et lik der.

1.2.4 Likhundmarkering

Resultatet av et molekylært søk kan ende i tre utfall. For det første har vi de situasjonene der hunden markerer. Det er dette som er temaet for min oppgave.

Med markering menes det hunden foretar seg når den har funnet et sted eller en ting med liklukket. Dette kan for eksempel være at hunden legger seg, setter seg, blir stående stille (tar stand), halser (gir fra seg lyd), krafser eller graver med forlabbene.¹⁶ Hundefører velger hvilken type markering han vil bruke og trener opp hunden til å gjøre akkurat denne markeringen dersom den finner liklukket.

Resultatet av et molekylært søk kan også ende i at hunden viser interesse uten å markere. I disse tilfellene finner hunden en lukt uten at det nødvendigvis er liklukket. For oversiktens skyld nevner jeg at et slikt tilfelle har blitt ført som bevis i en dom avsagt av Salten tingrett.¹⁷

Resultatet av et molekylært søk kan også ende i at hunden ikke markerer. Heller ikke i disse situasjonene kan det automatisk legges til grunn at det ikke har befunnet seg et lik på det aktuelle stedet.¹⁸

Jeg har valgt å avgrense avhandlingen min mot disse to tilfellene. Grunnen er at jeg mener at disse tilfellene ikke er egnet til å føre som bevis for retten. Dette da det til tross for at hunden ikke markerer, ikke kan utelukkes at det har befunnet seg et lik på det aktuelle stedet.¹⁹ Jeg går derfor ikke nærmere inn på om disse skal tillates ført, eventuelt hvilken vekt de skal tillegges.

¹⁵Kripos s. 4

¹⁶Johan B Steen, ”Kommentar til: Notat om utredning om bruk og nytteverdi av kriminalsøkshund”, side 1 (*Inntatt som vedlegg 4 i likhundrapporten*)

¹⁷Salten tingrett, 05.03.2003, sak nr 02-00540 M. Se punkt 2.4.3

¹⁸Kripos s. 7

¹⁹Se punkt 1.2.3

1.2.5 Kort om hvordan et søk med likhund gjennomføres

Hundetjenesten ved Politihøgskolen har utarbeidet interne retningslinjer for hvordan søk med likhund bør gjennomføres.²⁰ Etter disse retningslinjene skal hundefører på forhånd vite så lite som mulig om saken og hvor eventuelle lik kan ha befunnet seg. Begrunnelsen for dette er at når en likhund skal søke etter likluk er hundens samarbeid med hundefører svært viktig. Det er hundefører som leser hunden og vet når hunden markerer. Det er derfor viktig at ikke hundefører bevisst eller ubevisst påvirker hunden under søk. Hvis det for eksempel skal søkes i en bil blir det i tillegg til den aktuelle bilen hentet inn flere like biler. Hunden får da søke gjennom alle bilene for eventuelt å markere i riktig bil.

Etter retningslinjene skal det alltid være flere til stede ved et søk hvor likhund benyttes. I tillegg skal hele søket videofilmes og hundefører skal skrive rapport.

Retningslinjene skal legge forholdene til rette for at søket skal bli så godt som mulig. For eksempel skal biler som skal gjennomføres stå innendørs og ha romtemperatur. Bilene skal også ryddes og stå på rent underlag. Alt dette for at ikke hundene skal bli forstyrret av omgivelsene.

1.3 Historikk

I april 1996 ble det, sentralt ved Politihøgskolen, startet et prøveprosjekt for likhunder i Norge. Det ble da utdannet 5 likhunder. Disse hundene var imidlertid bare opptrent til å finne selve liket, eventuelt deler av dette.

I 1996 var også første gangen det ble søkt med likhunder i Norge. Det første søket som ble utført var etter Therese Johannessen som Thomas Quick hevdet å ha drept, partert og begravd blant annet ved Ringentjernet. Her markerte likhundene for funn og ved nærmere undersøkelser fant man et bein som tilhørte Therese. Quick ble dømt for drapet på Therese blant annet på bakgrunn av dette funnet.²¹ Etter dette ble både de norske hundene og hunder hentet fra utlandet brukt i flere saker.

²⁰ Politihøgskolen, ”Tiltakskort for søk i leilighet” og ”Tiltakskort for søk på bil”, 2001

²¹ Hedemora tingsrätt, Sverige, 1998.06.02, nr. 20560751 s. 1

I 2001 døde imidlertid den siste av de opprinnelig fem norske likhundene og to nye likhunder, Aiko og Chico, ble utdannet. Disse to ble også opplært til å utføre molekylære søk, noe som førte til økt etterspørsel til bruk i kriminalsaker.

Ingen av likhundene som har vært utdannet har vært offisielle kriminalsøkshunder i medhold av ordre eller direktiv gitt av Justisdepartementet eller Politidirektoratet. Hundene var heller ikke rendyrkede likhunder, men patruljehunder som fikk liksøk som tilleggsideutdannelse.

1.4 Metode og rettskildesituasjon

Temaet for oppgaven faller innenfor straffeprosessen. Straffeprosessen er hovedsakelig regulert av straffeprosessloven, heretter strpl og Den europeiske menneskerettighetskonvensjon, heretter EMK.

Ved løsning av problemstillingene avhandlingen reiser vil jeg ta utgangspunkt i den tradisjonelle juridiske metode som er utviklet av Høyesterett og deretter gjengitt i juridisk teori.²²

1.4.1 Forholdet mellom straffeprosessloven, EMK og SP

Etter menneskerettsloven § 3 skal EMK ved motstrid gå foran bestemmelser i annen lovgivning. Dette medfører at EMK har en svært viktig rolle i straffeprosessen. For å klarlegge innholdet i EMKs bestemmelser har Den europeiske menneskerettsdomstolens praksis stor betydning.²³ Dette fremgår direkte av de enkelte avgjørelsene.

Også Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, SP, går ved motstrid foran bestemmelser i annen lovgivning²⁴. Da imidlertid bestemmelsene både i EMK og SP som har betydning for min avhandling har samme innhold, velger jeg i min fremstilling kun å vise til EMK.

²² Torstein Eckhoff, *Rettskildelære*, ved Jan Helgesen, 5. utgave, Oslo 2001, Erik Boe, *Innføring i Juss*, Oslo 1996, Nils Nygaard, *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2. utgave, Bergen 2004

²³ Sverre Erik Jebens, *Menneskerettigheter i straffeprosessen*, Trondheim 2004 s. 63

²⁴ Jf. menneskerettsloven § 3

1.4.2 Vekt av rettspraksis

Høyesterettsdommer er en rettskildefaktor som normalt har tung vekt.²⁵ Spesielt høyesterettsdommer som Høyesterett selv legger til grunn i senere saker vil ha stor vekt.

Jeg vil i min avhandling behandle Rt. 1996 s. 1114, heretter løgndetektordommen. Dommen er i ettertid fulgt opp av Høyesterett og vil ha stor vekt. I tillegg til å behandle domsgrunnene dommen bygger på, ratio decidendi, vil jeg også behandle et obiter dictum. Dette er en uttalelse som det ikke var nødvendig å komme med for å grunngi domsresultatet.²⁶ Det har i teorien²⁷ vært hevdet at et obiter dictum ikke kan tillegges samme vekt som domsgrunnene dommen bygger på da disse ikke alltid er like gjennomtenkte. I nyere praksis blir imidlertid slike uttalelser antatt å være rimelig gjennomtenkte og derfor egnet til å legge til grunn i senere saker.²⁸

Jeg vil også benytte enkelte tingrettsdommer og lagmannsrettsdommer. Slike underrettsdommer vil normalt ha beskjeden rettskildevekt.²⁹ Disse dommene har ofte ikke samme kvalitet som høyesterettsdommer, og blir ikke like kjente da det bare er et utvalg av disse som publiseres i Norsk Rettstidende og på Lovdata. Jeg vil i min avhandling blant annet komme inn på en dom avsagt av Skien tingrett³⁰, heretter Hoseinsaken og en dom avsagt av Sarpsborg tingrett³¹, heretter Aronsensaken. Disse drøfter likhundmarkeringer som bevis og sier svært mye om temaet.

Både Hoseinsaken og Aronsensaken ble anket til lagmannsretten. Resultatet ble imidlertid i begge sakene domfellelse både i tingretten og i lagmannsretten. Det var i begge saker brukt jury i lagmannsretten. Da en ikke vet hva juryen har lagt vekt på i sin avgjørelse er det svært vanskelig å vite om de har tiltrådt tingrettens begrunnelse slik at denne kan tillegges betydning for senere saker.

I Hoseinsaken var det imidlertid ikke ført nye bevis av betydning i lagmannsretten. Det var i det hele tatt svært få beviser i saken. Dette taler for at juryen for å kunne svare ja på

²⁵ Torstein Eckhoff, *Rettskildelære*, ved Jan Helgesen s. 161

²⁶ Nils Nygaard s. 115

²⁷ Erik Boe s. 259

²⁸ Nils Nygaard s. 115

²⁹ Erik Boe s. 259

³⁰ Skien og Porsgrunn tingrett, 14.06.2002, sak nr 01-02041 M

³¹ Sarpsborg tingrett, 29.04.2003, sak nr 02-00909 M

skyldspørsmålet sannsynligvis har vektlagt de samme bevisene som var vektlagt i tingretten. Da Aronsensaken ble behandlet i lagmannsretten hadde siktede endret sin forklaring. Det var derfor ikke nødvendig å føre likhundmarkeringer som bevis for lagmannsretten³².

For ordens skyld nevnes at i Hoseinsaken ble anken til Høyesterett nektet fremmet,³³ mens den i Aronsensaken ble forkastet³⁴. Dette innebærer at begge lagmannsrettsavgjørelsene er rettskraftige.

Det synes for meg klart at disse dommene fra tingrettene kan tillegges svært liten rettskildemessig vekt. Dette støttes av at disse dommene ikke er publiserte. Imidlertid ble ikke resultatet i sakene endret i lagmannsretten. Vi har heller ikke senere avgjørelser som går mot tingrettene betraktninger om likhundmarkeringer som bevis. Dette er to av veldig få dommer som omhandler temaet og taler for at de bør kunne tillegges noe vekt, i alle fall som et utgangspunkt for hva som anses som gjeldende rett. Jeg vil derfor i min drøftelse ta utgangspunkt i disse tingrettsdommene.

1.4.3 Vekt av utenlandsk rett

Utenlandske nasjonale lover og rettspraksis er rettskildefaktorer som kan være relevante for å løse rettsspørsmål i Norge. Den utenlandske retten kan imidlertid ikke brukes som primært rettsgrunnlag, men som argument og støttemoment for en bestemt løsning.³⁵

1.4.4 Rapporter som er unntatt offentlighet

I desember 2002 fikk Kripos i oppdrag fra Politidirektoratet å utrede bruk av likhund i politietterforskningen. Kripos nedsatte deretter en arbeidsgruppe som i april 2003 leverte et arbeidsnotat om bruk og nytteverdi av likhund, heretter "likhundrapporten", hvor de konkluderte med at Norge bør ha rendyrkede likhunder. Rapporten er ufullstendig og uformell, men likevel en indikasjon. I mai 2005 ble rapporten fulgt opp av en utredning fra en arbeidsgruppe, Hundeutvalget, som vurderte bruken av politihund i et bredt perspektiv. Også denne konkluderte med at Norge bør ha likhunder. Den sistnevnte rapporten følges nå opp av

³² Nærmere om disse sakene under punkt 2.4.1 og 2.4.2

³³ HR-2004-00496-U (kjm.utv.)

³⁴ Rt. 2004 s. 381 (kjennelse)

³⁵ Torstein Eckhoff, *Rettskildelære*, ved Jan Helgesen s. 284 og Nils Nygaard s. 110

en konsekvensutredning som skal se på kostnader og konsekvenser av anbefalinger fra hundeutvalget, herunder også forhold knyttet til likhunder.

Likhundrapporten er imidlertid unntatt offentlighet etter offentlighetsloven § 5a. Denne rapporten har jeg etter avtale med Politidirektoratet fått en kopi av. Rapporten vil som rettskildefaktor ha liten vekt. Rapporten er å regne som teori. I tillegg er den ikke offentlig og tilgjengelig for allmennheten. Rapporten er videre å regne som et internt arbeidsredskap i Kripos og Politidirektoratet, og ikke en offisiell og formell rapport. Dette innebærer at det ikke er et offisielt syn som fremkommer her, men en rekke vurderinger foretatt under en prosess, uten at noe verken er vedtatt eller forkastet. Likhundrapporten er derfor ikke i særlig grad egnet til å sitere fra.

1.4.5 Tiltakskort for søk med likhund

Politihøgskolen utarbeidet i oktober 2001 `Tiltakskort for søk på bil´ og `Tiltakskort for søk i leilighet´. Tiltakskortene angir hvordan søk med likhund skal foregå.³⁶ Da Norge hadde likhunder ble hundeførerne anmodet til å følge tiltakskortenes prosedyrer i forbindelse med søk. Tiltakskortene har liten rettskildemessig vekt. Dette da de er å regne som interne instruksjoner. Det er også uavklart hvilken betydning disse vil få dersom Norge får nye likhunder.

2 KAN LIKHUNDMARKERINGER FØRES SOM BEVIS?

2.1 Hvilken type bevis er en likhundmarkering?

Det skilles gjerne mellom tre typer bevis, forklaringer fra siktede, vitner og sakkyndige, reelle bevismidler og dokumentbevis.³⁷ Utgangspunktet og hovedregelen er at bevisene skal føres umiddelbart for den dømmende rett.³⁸

Straffeprosessloven har ikke egne bestemmelser om reelle bevismidler. Reglene er imidlertid delvis kommet indirekte til uttrykk i straffeprosessloven kapittel 12 om granskning. Med granskning menes enhver ytre grundig undersøkelse eller iakttagelse av egenskaper.³⁹ Det

³⁶ Se punkt 1.2.5

³⁷ Johs. Andenæs, *Norsk Straffeprosess*, Bind I 2. utgave, Oslo 2000 s. 180

³⁸ Johs. Andenæs s. 185

³⁹ Jo Hov, *Rettergang I*, Oslo 2007 s. 276

som kan være gjenstand for granskning etter straffeprosessloven kapittel 12 er for eksempel hus eller annet privat område⁴⁰, menneskekropp eller biologisk materiale⁴¹. Som et reelt bevismiddel vil etter dette være alle ting hvor det er gjenstanden i seg selv som har bevisverdi.

Ved bruk av likhunder er det hundens markering, eventuelt manglende markering som vil være bevismidlet. Denne markeringen blir videofilmet. For eksempel vil en video som viser at en likhund krafser eller markerer på en annen måte i en bil være et bevis. Da det er hundens adferd som må granskes, vil dette etter min mening være å regne som et reelt bevismiddel.

Noe som etter min mening har nær sammenheng med dette beviset er at hundefører og sakkyndige møter og redegjør for hunden og hundeførers bakgrunn. I tillegg må det redegjøres for hvordan hundens markering skal forstås. Dette vil være å regne som forklaringer. Eventuelle treningsbøker, statistikker over hundens søk og eksamenspapirer vil være å regne som dokumentbevis.

2.2 Prinsippet om fri bevisførsel

Utgangspunktet i norsk rett er prinsippet om fri bevisførsel som innebærer at partene selv velger hvilke bevis de vil føre i straffesaker.⁴² Til tross for at dette ikke har kommet til uttrykk i straffeprosessloven er dette den klare hovedregel.⁴³ Dette er også i tråd med siktetes⁴⁴ rett til en rettfærdig rettergang, herunder retten til å føre bevis etter EMK art. 6.

Begrunnelsen for prinsippet om fri bevisførsel er at domstolene skal komme til materielt riktige avgjørelser.⁴⁵ For at dette skal sikres er det viktig at partene som utgangspunkt skal kunne føre de bevis de mener er viktige for å belyse saken.

Etter dette er det klart at prinsippet om fri bevisføring står svært sterkt i norsk rett, og eventuelle unntak fra dette prinsippet må begrunnes.

⁴⁰ Jf Strpl § 156

⁴¹ Jf Strpl § 157

⁴² Johs. Andenæs s. 186

⁴³ Rt. 1990 s. 1008 (s. 1010)

⁴⁴ Jeg har hovedsakelig valgt å bruke betegnelsen `siktete` om den saken retter seg mot. Dette da siktete brukes som en fellesbetegnelse som innbefatter så vel den tiltalte som den domfelte. Innstilling om Rettergangsmåten i straffesaker fra Straffeprosesslovkomiteen (1969) s. 181

⁴⁵ Christian Hauge og Jens Edvin A Skoghøy, *Avgjørelser i sivilprosess*, Oslo 2001 s. 12 og 13

2.3 Hvem bør ha adgang til å føre likhundmarkeringer som bevis?

Som utgangspunkt er det partene som velger hvilke bevis de ønsker å føre for retten. Dette samt prinsippet om fri bevisførsel taler for at både påtalemyndigheten og siktede kan føre likhundmarkeringer som bevis for retten. Som jeg kommer tilbake til under punkt 3.3.1.4 bør det være påtalemyndigheten som står for innhenting og bruk av likhunder. Resultatet av søkene vil imidlertid siktede som utgangspunkt ha krav på å gjøre seg kjent med, jf. strpl. § 242 1. ledd og strpl. § 264 1. ledd.⁴⁶

Resultatet av et molekylært søk kan som nevnt ende i tre utfall.⁴⁷ Det er de situasjonene der hunden markerer som er temaet for min oppgave. Oftest vil det være av interesse for påtalemyndigheten å føre beviset for få siktede domfelt. Imidlertid kan det tenkes at likhunden markerer et sted som taler for siktedes uskyld. Jeg mener at også i dette tilfellet bør påtalemyndigheten av hensyn til dens nøytralitet føre markeringen som bevis. Dersom dette ikke gjøres, bør siktede kunne føre markeringen som bevis.

Dette er i tråd med EMK art. 6 som inneholder flere grunnleggende prinsipper som gir siktede rettigheter i straffesaker. Det overordnede målet ved bestemmelsen er at siktede skal få en rettferdig rettergang slik at en oppnår et riktig og rettferdig resultat i retten.

Prinsippet om likestilling mellom partene er et av de grunnleggende prinsippene som inngår i kravet til en rettferdig rettergang. I straffesaker vil imidlertid som utgangspunkt ikke partene være likestilte. Dette da det er påtalemyndigheten som både leder etterforskningen, reiser tiltale og presenterer saken for retten.⁴⁸ Likestillingsprinsippet kommer her inn som en motvekt til påtalemyndighetens dominerende stilling, og har til formål å sikre en best mulig balanse mellom partene.⁴⁹ Prinsippet innebærer at siktede skal ha mulighet til å presentere sin sak og bevis på en måte som ikke stiller han dårligere enn påtalemyndigheten.⁵⁰ Etter min vurdering fører dette videre til at dersom retten tillater påtalemyndigheten å føre likhundmarkeringer som bevis, bør retten også tillate siktede å føre samme type bevis. Etter

⁴⁶ Etter disse bestemmelsene gjelder dette ”sakens dokumenter”. Dokumentbegrepet må tolkes vidt slik at det omfatter også andre typer beviser. Hans Kristian Bjerke og Erik Keiserud, *Straffeprosessloven Kommentartutgave, Bind II*, 3. utgave (Oslo 2001) s. 873 og s. 955.

⁴⁷ Se punkt 1.2.4

⁴⁸ Sverre Erik Jebens s. 327

⁴⁹ *Ibid.*

⁵⁰ Erik Møse, *Menneskerettigheter*, Arusha 2002 s. 339

dette legger jeg til grunn at enten likhundmarkeringer skal tillates ført eller avskjæres, må dette gjelde på lik linje for både påtalemyndigheten og for siktede.

Jeg vil i det følgende, ved en gjennomgang av gjeldende rett, se på i hvilken grad likhundmarkeringer har vært tillatt ført som bevis for retten. Deretter vil jeg foreta en vurdering av om det bør gjøres unntak fra prinsippet om fri bevisføring slik at likhundmarkeringer ikke bør kunne føres som bevis for retten.

2.4 Rettspraksis hvor likhundmarkeringer har vært ført som bevis

2.4.1 Hoseinsaken

Ekteparet Gry og Gamal Hosein drev et gatekjøkken, 'Faresgrillen', sammen i Skien. 14. januar 2001 ble Gry meldt savnet. Siste sikre livstegn fra Gry var 13. januar 2001 kl 14.37 da hun ringte en venninne. 6. mars 2001 ble liket av Gry funnet i Skienselva. Til tross for at Gamal Hosein aldri innrømmet å ha drept sin kone ble han i Skien og Porsgrunn tingrett 14. juni 2002 dømt til fengsel i ti år for drap.⁵¹

I etterforskningen av drapet brukte påtalemyndigheten to likhunder som søkte gjennom Gamal Hoseins bil, gatekjøkkenet og familiens hjem. Hundene markerte for liklukt, og markeringen ble ført som bevis for tingretten. Retten foretok ikke en uttrykkelig vurdering av om de skulle tillate markeringene ført som bevis. Da retten imidlertid foretok en vektning av likhundmarkeringene som bevis, tolker jeg dette som om at den indirekte godtok markeringene som bevis.

Tingrettens dom ble anket til lagmannsretten. Også her ble likhundmarkeringene ført som bevis. Juryen fant tiltalte skyldig og lagmannsretten dømte han til fengsel i ni år.⁵²

Hvor stor vekt likhundmarkeringene ble tillagt i retten kommer jeg tilbake til i punkt 3. I denne omgang nøyer jeg meg med å slå fast at likhundmarkeringene ble ført som bevis både i tingrett og lagmannsrett.

⁵¹ Skien og Porsgrunn tingrett, 14.06.02, sak nr 01-02041M

⁵² RG 2004 s. 145 (Agder lagmannsrett)

2.4.2 Aronsensaken

Remi Aronsen skyldte en annen person, heretter siktede, penger for kjøp av narkotika. Siktede bestemte seg for å innkreve denne narkotikagjelden og fikk tak i tre karer som skulle hjelpe til med å inndrive pengene. Siktede og de tre innkreverne dro 14. august 2001 mellom kl 14.00 og 15.00 hjem til Aronsen i Sarpsborg og hentet han. Innkreverne slo Aronsen, som ringte til sin mor for å be henne om hjelp til å nedbetale gjelden. Til tross for at innkreverne kom i telefonen og truet med å drepe sønnen hennes nektet moren å betale.

Innkreverne tok deretter Aronsen med til et snekkerverksted. Her plasserte de ham på en stol og bandt fast armer og bein til stolen. Aronsen ble på nytt slått før de ringte tilbake til moren. Da sønnen gråtende gjorde uttrykk for at de ville drepe han gikk hun til slutt med på å betale gjelden på kroner 500 000. Moren avtalte å møte innkreverne dagen etter på torget kl 13.00 for å overrekke pengene.

Etter denne samtalen fikk Aronsen puttet papir i munnen som så ble tapet igjen slik at han ikke kunne puste gjennom munnen. Da siktede senere kom tilbake til snekkerverkstedet fant han Aronsen død i stolen. Etter dette kastet han liket av Aronsen i Glomma hvor det ble funnet etter 7 dager.

I Sarpsborg tingrett ble siktede 29. april 2003 dømt til fengsel i 14 år for drap.⁵³ Dette til tross for at han hevdet sin uskyld da han mente at Aronsen hadde rømt fra snekkerverkstedet og på egen hånd havnet i Glomma.

I etterforskningen av drapet benyttet påtalemyndigheten to likhunder som søkte gjennom en bil tiltalte hadde benyttet. Hundene markerte for liklukket i bilen, og markeringene ble ført som bevis for tingretten. Som i Hoseinsaken foretok ikke retten en uttrykkelig vurdering av om de skulle tillate markeringene ført som bevis. Da retten imidlertid foretok en vekting av likhundmarkeringene, tolker jeg dette som at den indirekte godtok markeringene som bevis.

Tingrettens dom ble anket til lagmannsretten. På dette tidspunktet hadde imidlertid siktede endret sin forklaring. For lagmannsretten innrømte han å ha funnet Aronsen død i stolen og

⁵³ Sarpsborg tingrett, 29.04.2003, sak nr 02-00909 M

deretter kastet han i elva. Dette innebar at det ikke var nødvendig å føre likhundmarkeringene som bevis. Juryen fant tiltalte skyldig og lagmannsretten dømte han til fengsel i ni år⁵⁴.

2.4.3 *Annen rettspraksis*

Terje Skogen forsvant fra Elverum i 2000. Det ble satt i gang etterforskning, og to likhunder markerte blant annet i bilen til en av dem som var sammen med Skogen på det stedet der han forsvant. Eieren av bilen ble siktet for forsettlig drap, og påtalemyndigheten ønsket han varetektsfengslet. I forhørsretten ble siktede varetektsfengslet i to uker. Siktede påkjærte fengslingen. Lagmannsretten tok kjæremålet til følge og løslot siktede.⁵⁵ Lagmannsrettens kjennelse inneholder vurderinger av likhundbeviset, og jeg finner det dermed klart at de tillot det ført.

For oversiktens skyld vil jeg også nevne en sak hvor en jente ble funnet død et år etter at hun forsvant, den såkalte 'Lindasaken'.⁵⁶ Lindas samboer ble frifunnet i Salten tingrett, men dømt til ti års fengsel i lagmannsretten. I denne saken ble det utført likhundsøk på parets madrass og bil. Søket ble utført et år etter at Linda forsvant, og likhundene markerte ikke. Imidlertid viste hundene 'interesse',⁵⁷ og dette ble ført som bevis i retten. Retten valgte å ikke vektlegge dette som bevis. Dette viser imidlertid at retten tillot beviset ført, dette til tross for at likhundene ikke markerte.

Da svært få tingrettsdommer og fengslingskjennelser er offentliggjort i Norsk Rettstidene og på Lovdata, er det vanskelig å få en oversikt over alle saker der likhunder har vært forsøkt ført som bevis i retten. Jeg har imidlertid ikke funnet noen saker der likhundmarkeringer har vært avskjært som bevis.

2.4.4 *Oppsummering*

Sakene ovenfor viser at likhundmarkeringer har vært ført som bevis både i tingretten og i lagmannsretten. Dette er i tråd med prinsippet om fri bevisførsel. Det kan imidlertid vurderes om det bør gjøres unntak fra dette prinsippet, og at likhundmarkeringer bør avskjæres som bevis i retten. Et slikt unntak kan gjøres ved lov. Dersom ikke dette gjøres, kan en avgjørelse i Høyesterett legge føringer for hva som er å regne som gjeldende rett.

⁵⁴ LB-2003-2243 (Borgarting lagmannsrett)

⁵⁵ Eidsivating Lagmannsrett, 15.01.2001 Kjæremålssak nr 01-00023 M

⁵⁶ Salten tingrett, 05.03.2003, sak nr 02-00540 M

⁵⁷ Se punkt 1.2.4

2.5 Bør likhundmarkeringer kunne føres som bevis?

Jeg vil i det følgende foreta en vurdering av om likhundmarkeringer bør kunne føres som bevis, eller om det her bør gjøres et unntak fra prinsippet om fri bevisførsel. I denne vurderingen vil jeg ta utgangspunkt først i de lovfestede unntakene fra prinsippet. Deretter vil jeg se på det ulovfestede unntaket fra prinsippet om fri bevisførsel som løgndetektordommen⁵⁸ stiller opp.

Grunnen til at jeg tar for meg løgndetektordommen er at dette er et av få grunnlag jeg har funnet som åpner for muligheten til å avskjære likhundmarkeringer som bevis. Dommen er videre svært godt egnet da løgndetektorer og likhundmarkeringer er sammenlignbare. Som jeg kommer tilbake til nedenfor har de mange likhetstrekk. Som jeg nevnte innledningsvis⁵⁹, har også løgndetektordommen rettskildemessig stor vekt.

2.5.1 Lovfestede unntak fra prinsippet om fri bevisførsel

Det er gjort enkelte lovfestede unntak fra prinsippet om fri bevisførsel. Dette kan være absolutte bevisforbud eller regler som gir fritak fra bevisførsel. Grunnen til at vi har slike regler er at retten som det store utgangspunkt i avgjørelsen av hva som anses bevist bare kan ta i betraktning de bevis som er ført under hovedforhandlingen, jf. strpl. § 305. Bevis som avskjæres blir ikke ført under hovedforhandlingen, og retten kan ikke ta dem i betraktning.⁶⁰

De lovfestede unntakene fra prinsippet om fri bevisførsel er for det første begrunnet ut fra at de krenker de involvertes interesser. For eksempel er det i strpl. § 119 et forbud mot å vitne om noe som vil representere brudd på taushetsplikt. Videre begrunnes de lovfestede unntakene ut fra at bevisene er å regne som upålitelige.⁶¹ Eksempel på dette kan være skriftlige erklæringer om tiltalte eller vitners gode eller dårlige navn og rykte etter strpl. § 301 1. ledd 2. punktum og strpl. § 134 siste ledd. Likhundmarkeringer faller imidlertid ganske klart utenfor de lovfestede unntakene fra prinsippet om fri bevisbedømmelse.

⁵⁸ Rt. 1996 s. 1114

⁵⁹ Se punkt 1.4.2

⁶⁰ Unntak for vitterlige kjensgjerninger. Dette er sikker rett selv om ikke straffeprosessloven inneholder en uttrykkelig lovbestemmelse om dette. Johs. Andenæs s. 182

⁶¹ Johs. Andenæs s. 186

2.5.2 Ulovfestet unntak fra prinsippet om fri bevisførsel

2.5.2.1 Løgndektordommen

I løgndektordommen⁶² var A tiltalt for å ha tent på sitt bolighus for å få utbetalt forsikringssummen. Han tilsto først forholdet i et politiavhør, men trakk senere tilståelsen da han mente at han på grunn av sin sykdom hadde følt et press til å tilstå. Det sentrale bevistemaet var etter dette hans troverdighet da han hevdet at tilståelsen var uriktig. Som bevis for sin troverdighet underkastet A seg på eget initiativ en løgndektortest. På denne bakgrunn ble det utarbeidet en troverdighetsvurdering av A som han ønsket framlagt som bevis i saken. Aktor motsatte seg imidlertid at denne rapporten skulle fremlegges og føres som bevis.

Spørsmålet i saken ble etter dette om en troverdighetsvurdering basert på utført løgndektortest kan brukes som bevis i en straffesak. Resultatet ble at denne ikke kan føres som bevis. Resultatet er av Høyesterett opprettholdt i flere senere saker,⁶³ og er nå å anse som sikker rett.⁶⁴

Et forbud mot bruk av løgndektorer som bevis er tatt inn i § 22-6 i den nye tvisteloven som trer i kraft 1. januar 2008. Denne loven gjelder utelukkende for sivile saker, men gjeldende rett på dette området synes å være likt både i sivilprosessen og i straffeprosessen.

I domspremissene tar Høyesterett først utgangspunkt i prinsippet om fri bevisførsel. Videre modifierer Høyesterett dette prinsippet ved å si at det gjelder ikke uten unntak. Deretter uttaler 1. voterende at: *”Etter min mening kan det imidlertid helt unntakskvis tenkes at det – på ulovfestet grunnlag – også må nektes ført bevis selv om beviset er ervervet på lovlig måte...”*⁶⁵. Videre uttales det at: *”... det er åpenbart at det må meget sterke og tungtveiende hensyn til for en slik nektelse...”*⁶⁶.

Av dette slutter jeg at Høyesterett åpner for at en unntaksvis, på ulovfestet grunnlag og dersom hensynene er sterke og tungtveiende, kan avskjære bevis.

⁶² Rt. 1996 s. 1114

⁶³ Rt. 1997 s. 689, Rt. 1997 s. 1145 og Rt. 2001 s. 983

⁶⁴ Jo Hov s. 316

⁶⁵ Rt. 1996 s. 1114 (s. 1118)

⁶⁶ *Ibid.*

2.5.3 Likhundmarkeringer vurdert opp mot løgndetektordommen

Høyesterett åpner for at bevis kan avskjæres dersom det foreligger meget sterke og tungtveiende hensyn for en slik nektelse. Disse hensynene som taler for avskjæring: ”... må være sterkere jo svakere forankring eller tilknytning en nektelse vil ha til straffeprosesslovens regler vurdert ut fra reglenes ordlyd og i lys av lovforarbeidene.”⁶⁷

De hensyn som det kan være tale om er: ”... tungtveiende generelle rettssikkerhets- eller personvern hensyn som mer enn oppveier de rettssikkerhetsmessige betenkeligheter ved å nekte den aktuelle type bevis ført.”⁶⁸

2.5.3.1 Tilknytning til straffeprosessloven

Høyesterett begrunner blant annet avskjæringen av løgndetektor på grunn av at de mener det har støtte i strpl. § 92 2. ledd 1. og 2. punktum da testen skal avdekke kroppslige reaksjoner testpersonen ikke har kontroll over. På den måten ligner løgndetektor på bruk av midler som narkoanalyse som strpl. § 92 2. ledd 2. punktum setter et absolutt forbud mot. I tillegg er løgndetektor omtalt og vurdert i forarbeidene til straffeprosessloven.⁶⁹

Som nevnt under punkt 2.5.1 finner jeg ikke støtte for å avskjære likhundmarkeringer i straffeprosessloven. Jeg har heller ikke funnet noen steder i forarbeidene til straffeprosessloven hvor likhunder er nevnt. Likhundmarkeringer har dermed ingen forankring i straffeprosessloven slik løgndetektor har. Dette taler etter mitt syn for at det skal svært mye til for å avskjære likhundmarkeringer som bevis.

2.5.3.2 Hensynet til den personlige integritet

Høyesterett vektlegger at løgndetektor vil være en: ”...invadering av personligheten til undersøkelsespersonen...”⁷⁰ og; ”...mange vil oppleve slike undersøkelser som integritets- og personlighetskrenkende”.⁷¹ Den som testes må påføres en rekke apparater og instrumenter for deretter å svare på en rekke spørsmål. Høyesterett mener at en kan føle seg presset til å la seg teste og bekymre seg over resultatet. Dette til tross for at en har snakket sant.

⁶⁷ Rt. 1996 s. 1114 (s. 1119)

⁶⁸ *Ibid.*

⁶⁹ Innstilling om Rettergangsmåten i straffesaker fra Straffeprosesslovkomiteen (1969) s. 189

⁷⁰ Rt. 1996 s. 1114 (s. 1121)

⁷¹ *Ibid.*

Ved bruk av likhunder utsettes ikke siktede for noe som for siktede kan føles integritets- og personlighetskrenkende. Det eneste siktede trenger å gjøre er å stille diverse gjenstander, for eksempel klær, bil og hus til disposisjon for likhundsøk. Dette er imidlertid noe han uansett må finne seg i for at teknikerne skal få utført sine undersøkelser⁷².

2.5.3.3 Lovregulering av tilfellet

Høyesterett uttaler at eventuell bruk av løgndetektor som bevis i retten vil reise: *"...en rekke prinsipielle praktiske spørsmål og problemer."*⁷³ Det må vurderes om man skal tillate løgndetektor i alle saker eller bare i noen, om både vitner, siktede og fornærmede skal ha mulighet til å avlegge løgndetektortest, og hvem som skal ha adgang til å føre beviset. Dette er som nevnt ovenfor under punkt 2.5.3.2 betenkninger av personmessig art. Høyesterett uttaler videre at disse betenkningene er forhold som fører til at det er et: *"...åpenbart behov for å lovregulere dette før en slik ordning innføres."*⁷⁴

Likhundmarkeringer krever også at enkelte praktiske problemer avklares. Imidlertid er etter min mening disse ikke like store som ved bruk av løgndetektor. Likhundmarkeringer vil bare være aktuelt å bruke i straffesaker der det enten er begått et drap, eller noen har forsvunnet og en antar vedkommende er død. Etter min mening kan både siktede og påtalemyndigheten føre likhundmarkeringer som bevis. Dette til tross for at det vil være påtalemyndigheten som innhenter det.⁷⁵ I tillegg utsettes ikke siktede ved bruk av likhunder for noe som kan føles integritets- og personlighetskrenkende. Et likhetstrekk med bruk av løgndetektor er imidlertid at det foreligger svært liten allmenn kunnskap om bruken, og det er svært få som kan være sakkyndige. Etter mitt syn er det ikke like nødvendig med en lovregulering i forhold til likhundbeviset som det Høyesterett kommer til at det er i forhold til løgndetektor.

Min begrunnelse er at det ikke reiser seg de samme betenkeligheter av personmessig art. Dessuten står prinsippet om fri bevisførsel så sterkt i norsk rett at jeg mener det ikke er nødvendig med en lovregulering for å føre likhundmarkeringer som bevis. Selvfølgelig ville en lovregulering av bruk av likhundmarkeringer som bevis i retten vært svært nyttig. Imidlertid kan ikke alle tenkelige tilfeller gjennomreguleres helt ned på detaljnivå. I enkelte

⁷² Straffeprosessloven kap. 15

⁷³ Rt. 1996 s. 1114 (s. 1120)

⁷⁴ *op. cit.*, s. 1121

⁷⁵ Se punkt 3.3.1.4

tilfeller vil det være like nyttig å falle tilbake på hovedregler som for eksempel utgangspunktet om fri bevisførsel. Dette er også med på å bidra til rettens dynamiske utvikling.

2.5.3.4 Forholdet til EMK art. 6

2.5.3.4.1 Avskjæring av likhundbeviset i forhold til EMK art. 6

I løgndetektordommen vurderer Høyesterett om det vil være i strid med siktedes rettigheter etter EMK art. 6 nr 1 og nr 3 å nekte ham å føre en løgndetektortest som bevis. Jeg vil på denne bakgrunn vurdere om en avskjæring av likhundmarkering krenker siktedes rett til en rettfærdig rettergang. Som drøftet under punkt 2.3 vil både påtalemyndigheten og siktede ha mulighet til å føre likhundmarkeringer som bevis. I forhold til problemstillingen om avskjæring krenker siktedes rettigheter etter EMK, vil det ofte være siktede som ønsker å føre likhundmarkeringer som bevis. Imidlertid er det uten betydning hvem av partene som ønsker å føre likhundmarkeringen som bevis. Det er innholdet i beviset som er det sentrale, ikke hvem som fører det.

I Løgndetektordommen anfører siktede at avskjæringen vil være i strid med hans rettigheter etter EMK art. 6 nr 1 og nr 3. Til dette uttaler Høyesterett: *”Her minner jeg for det første om at bevisforbudet gjelder et bevis som ikke alene kan være avgjørende for troverdigheten.”*⁷⁶ Slik jeg tolker uttalelsen skal den sees i sammenheng med det Høyesterett uttaler tidligere i dommen; *”...det synes å være nær allment akseptert, også av dem som mener at polygraftester er meget pålitelige, at det ikke ville være forsvarlig å bruke slike tester som eneste og avgjørende bevis, men at testene må sees sammen med det øvrige bevismaterialet i saken.”*⁷⁷

Hvorvidt likhundmarkeringer kan være avgjørende for troverdigheten kommer jeg tilbake til nedenfor under punkt 3.3. Jeg kan imidlertid allerede her nevne at under visse forutsetninger kan likhundbeviset veie ganske tungt. Dette taler for at det ikke skal kunne avskjæres og dermed utgjøre et unntak fra prinsippet om fri bevisførsel.

⁷⁶ Rt. 1996 s. 1114 (s. 1122)

⁷⁷ *op. cit.*, s. 1119

Høyesterett begrunner også avskjæringen av løgndetektor med hensynet til den personlige integritet, et hensyn som: ”...i seg selv er søkt vernet i EMK.”⁷⁸ Av dette slutter Høyesterett at en slik begrenset beskjæring i bevisførselen, som er begrunnet i hensyn konvensjonen selv beskytter, ikke krenker siktedes rettigheter i EMK art. 6 nr 3 eller siktedes krav på en rettferdig rettergang.

Jeg finner heller ingen hensyn, som for eksempel personvern hensyn, som er vernet i EMK som taler for å avskjære likhundmarkeringer som bevis. Løgndetektordommens betraktninger om EMK kan derfor ikke direkte overføres. Jeg ser derfor ikke bort fra at en avskjæring av likhundmarkeringer som bevis, vil kunne være en krenkelse av siktedes rettigheter etter EMK art. 6.

Etter EMK art. 6 trenger det imidlertid ikke å være brudd på et konkret vilkår eller prinsipp, rettergangen må i tillegg etter en helhetlig vurdering være å betrakte som rettferdig. Etter min mening kan siktedes rett til en rettferdig rettergang være krenket i de situasjonene likhundmarkeringer blir nektet ført som bevis. Dette er imidlertid noe det er vanskelig å uttale seg generelt om, og som retten må vurdere konkret for hver enkelt sak den behandler.

Løgndetektordommens betraktninger i forhold til EMK art. 6 kan ikke begrunne en **avskjæring** av likhundbeviset. Neste problemstilling blir imidlertid om en **føring** av likhundbeviset kan krenke siktedes rettigheter etter EMK art. 6. Dette er imidlertid en problemstilling som ikke reises i løgndetektordommen, men som er av stor interesse for bruk av likhundmarkeringer. Av hensiktsmessige grunner velger jeg å behandle denne under dette punktet, dette til tross for at den ikke var reist i løgndetektordommen.

2.5.3.4.2 Føring av likhundbeviset i forhold til EMK art. 6

Jeg vil vurdere om det å føre likhundmarkeringer som bevis kan krenke siktedes rett til en rettferdig rettergang etter EMK art. 6.

Et grunnleggende prinsipp i kravet til en rettferdig rettergang er prinsippet om kontradiksjon. Kontradiksjonsprinsippet innebærer i forhold til dette tilfellet at siktede skal ha mulighet til å kommentere påtalemyndighetens bevis og anførsler, samt fremsette motanførsler og

⁷⁸ Rt. 1996 s. 1114 (s. 1122)

motbevis.⁷⁹ En del av kontradiksjonsprinsippet er fastsatt i EMK art. 6 nr 3 d. Etter denne bestemmelsen har siktede rett til å krysseksaminere vitner ført av påtalemyndigheten samt føre egne vitner. Retten til kontradiksjon er imidlertid videreutviklet av EMD. Det fremgår av konvensjonspraksis⁸⁰ at prinsippet ikke bare omfatter vitneførsel, men også andre typer bevis. Dette innebærer at siktede også i forhold til likhundmarkeringer, som er å regne som reelle bevismidler, har rett til å motgå disse samt føre egne bevis.

Blant dem som er kritiske til at likhunder føres som bevis for retten er et veldig vanlig argument at `hundene kan ikke snakke´. En kan derfor ikke få stilt hunden de nødvendige spørsmålene.

Etter min mening kan ikke dette være avgjørende. De fleste øvrige reelle bevismidler, som for eksempel et mordvåpen, kan heller `ikke snakke´ og de tillates likevel ført som bevis. Siktede skal som nevnt ovenfor ha mulighet til å kommentere filmen som viser likhundenes søk og å eksaminere både hundeførerne og eventuelle sakkyndige påtalemyndigheten fører. Siktede har også rett til å føre egne sakkyndige som kan uttale seg om likhundbeviset. Dersom disse rettighetene ivaretas, mener jeg at kravet om kontradiksjon er oppfylt.

Til slutt må det vurderes om rettergangen etter en helhetlig vurdering er å betrakte som rettferdig. Etter min mening vil i utgangspunktet ikke siktedes rett til en rettferdig rettergang være krenket i de situasjonene likhundmarkeringer blir ført som bevis. Imidlertid må det i hver enkelte sak foretas en konkret helhetlig vurdering om likhundbeviset fører til at rettergangen for siktede er rettferdig.

2.5.3.5 Utenlandsk rett

Høyesterett gjør i løgndetektordommen rede for praksis angående bruk av løgndetektorer fra andre land. I denne forbindelse uttales det at: *”Særlig rettskildemessig vekt vil denne praksisen ikke kunne ha”*. Imidlertid uttales det videre at det er: *”...ikke uten interesse at polygrafester som bevis i straffesaker i andre land blir ansett som problematisk”*⁸¹.

Høyesterett tillegger, i tråd med juridisk metode⁸², utenlandsk rett liten vekt, men bruker den

⁷⁹ Sverre Erik Jebens s. 324

⁸⁰ EMDs dom 23.06.1993, Ruiz Mateos mot Spania punkt 63

⁸¹ Rt. 1996 s. 1114 (s. 1118)

⁸² Se punkt 1.4.3

som et støttemoment. Dette taler for at en i vurderingen av om en bør tillate likhundmarkeringer ført som bevis, kan se hvordan praksis angående dette har vært i utlandet og bruke dette som et støttemoment for hvordan løsningen bør bli i Norge.

I en domstol i Wisconsin i USA⁸³ ble nylig likhundmarkeringer avvist som bevis. Begrunnelsen var at hundenes markeringer kan være svært tilfeldige. I Tyskland og Sverige har imidlertid likhundmarkeringer vært tillatt ført som bevis.⁸⁴

I forbindelse med likhundrapporten fra 2003 ble det gjennom Interpol gjort en henvendelse til alle land i Vest-Europa, Canada og USA angående deres likhundpraksis. Praksisen i disse landene var svært varierende. Ut fra denne undersøkelsen sluttet det videre at praksis i de forskjellige landene ikke har optimal overføringsbetydning. Likhundene i de forskjellige land har ulik opplæring og anvendelsesområde. I mange land finnes det i liten grad opplegg for opptrening av likhunder.⁸⁵ Luktbildet som innøves synes også å være noe forskjellig i landene. For eksempel trener noen ved å bruke dyreluk som treingsmateriale, noe som gir ganske stor risiko for feilmarkeringer. På grunn av den svært forskjellige og ofte ikke eksisterende praksisen i de forskjellige landene er det vanskelig å sammenligne og gi andre lands praksis overføringsverdi.

I utenlandsk juridisk teori er det slått fast at likhunder, under visse forutsetninger,⁸⁶ bør kunne brukes som bevis i retten.⁸⁷ Dette i en artikkel skrevet på bakgrunn av erfaringer og eksempler fra Norge, Danmark, Storbritannia, Nederland, Tyskland og USA.

Per i dag har en svært lite informasjon om hvilken opplæring og anvendelsesområde likhundene benyttet i utlandet har. På denne bakgrunn kan utenlandsk rett, etter min mening, verken tale for eller mot at det bør være adgang til å føre likhunder som bevis i Norge.

⁸³ The Times, nettutgave 17.09.2007 "Kate and Gerry McCann send to US for help against evidence of sniffer dogs" < <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/europe/article2469329.ece> > [Lesedato 10.12.2007]

⁸⁴ Se punkt 3.3.1.7

⁸⁵ Kripos s. 4 og 5.

⁸⁶ Se for eksempel punkt 3.3.1.8 og punkt 3.3.2.4

⁸⁷ Silje Stedje s. 10

2.5.3.6 Unntak for upålitelige bevis?

Høyesterett uttaler i løgndektordommen at løgndektortestenes pålitelighet, eventuelt mangel på pålitelighet, ikke kan være avgjørende for om de skal kunne føres som bevis. ”*At det hefter usikkerhet ved bevismiddelets beviskraft, gir etter norsk rett ikke grunnlag for å nekte beviset ført*”⁸⁸. Dette er i tråd med sikker norsk rett.

Dette innebærer at retten i vurderingen av om likhundmarkeringer kan avskjæres som bevis ikke skal vurdere markeringenes pålitelighet. Markeringene kan derfor ikke avskjæres på grunn av deres eventuelle manglende grad av pålitelighet.

Imidlertid uttaler Høyesterett videre i dommen ”*Om det må oppstilles unntak fra dette for helt særegne tilfeller behøver jeg ikke å gå inn på*”⁸⁹. Dette kan tolkes slik at Høyesterett holder muligheten åpen for at et bevis, helt unntaksvis, kan avskjæres på grunn av at det er å regne som upålitelig. Imidlertid gjelder dette bare dersom det foreligger et helt særegent tilfelle.

Som nevnt under punkt 1.4.2 er dette en uttalelse fra Høyesterett som ikke var nødvendig å komme med for å grunngi domsresultatet. Høyesterett bruker bare en kort setning på denne uttalelsen. Etter min mening taler dette for at denne uttalelsen i senere saker vanskelig kan benyttes som en hjemmel for et slikt unntak.

Som nevnt tidligere⁹⁰ finnes det imidlertid lovfestede unntak fra prinsippet om fri bevisførsel som er begrunnet i at bevisene er å regne som upålitelige. Dette støtter opp om at det kan tenkes et slikt unntak som Høyesterett muligens stiller opp ovenfor.

Kanskje kan det stilles opp en problemstilling om likhunder er så upålitelige og at dette blir et så særegent tilfelle at de bør avskjæres.

Jeg mener at likhunders markeringer under enkelte forutsetninger er svært pålitelige.⁹¹ Dette gjør etter min mening at det ikke kan gjøres unntak. Imidlertid kan det tenkes situasjoner hvor likhunbeviset blir innhentet på en slik måte eller at det av andre omstendigheter tilsier at det

⁸⁸ Rt. 1996 s. 1114 (s. 1119)

⁸⁹ *Ibid.*

⁹⁰ Se punkt 2.5.1

⁹¹ Se punkt 3.3.2.2

blir upålitelig. Her kan det kanskje tenkes et slik unntak som skissert av Høyesterett ovenfor. Imidlertid er dette noe som må vurderes konkret for hver enkelt sak hvor likhundbeviset føres.

2.5.4 Andre rettsikkerhetshensyn

Som nevnt tidligere⁹² kan retten som det store utgangspunkt bare ta i betraktning de bevis som er ført under hovedforhandlingen, jf. strpl. § 305. Imidlertid kan dommerne bli påvirket av forhold utenfor rettssalen. For eksempel er det vanskelig for dommere å unngå å få informasjon om store kriminalsaker som får stor medieomtale både i aviser, TV, radio og Internett. Dette skjer ofte lenge før saken kommer opp for retten, og før dommerne vet at de skal dømme den aktuelle saken.

Risikoen for at bevis gjøres kjent gjennom media⁹³ er et argument om taler mot at bevis skal avskjæres. For eksempel kan dommere gjennom media få informasjon om resultatet av eventuelle løgndetektortester eller søk med likhunder. Det vil i disse tilfellene være bedre at beviset føres for retten og slik få belyst alle sider ved det.⁹⁴ Retten kan da selv danne seg et inntrykk av om det er pålitelig i stedet for å lese om det i media. Dette taler etter min mening for at likhundmarkeringer bør tillates ført som bevis.

2.5.5 Oppsummering

Etter dette er jeg kommet til at likhundmarkeringer, verken på lovfestet og sannsynligvis heller ikke på ulovfestet grunnlag⁹⁵, kan avskjæres som bevis. Likhundmarkeringer bør derfor, i tråd med utgangspunktet om fri bevisførsel, tillates ført som bevis for retten.

3 HVILKEN VEKT KAN MARKERINGENE TILLEGGES?

3.1 Prinsippet om fri bevisvurdering

Som nevnt tidligere kan partene som utgangspunkt føre de bevis de ønsker. Retten skal kontrollere at bevisførselen skjer på riktig måte, men kan også gripe inn og kreve at nye bevis innhentes dersom partenes bevisførsel er utilstrekkelig for sakens opplysning, jf. strpl. § 294.

⁹² Se punkt 2.5.1

⁹³ Jo Hov s. 316

⁹⁴ *Ibid.*

⁹⁵ Se punkt 2.5.3.6

Begrunnelsen for dette er at domstolene skal komme til materielt riktige avgjørelser. Videre kan retten som utgangspunkt bare ta i betraktning de bevis som er ført under hovedforhandlingen, jf. strpl. § 305.

Utgangspunktet i norsk rett er prinsippet om fri bevisvurdering som innebærer at retten selv velger hvilken vekt de vil tillegge de ulike bevisene. Til tross for at dette ikke har kommet til uttrykk i straffeprosessloven er det den klare hovedregel.⁹⁶ Også begrunnelsen for dette prinsippet er at domstolene skal komme til materielt riktige avgjørelser.

Det finnes imidlertid enkelte strafferettslige grunnprinsipper som sier noe om rettens vekting av bevisene. For eksempel er det sikker rett at det kreves høy grad av sannsynlighet for domfellelse i straffesaker,⁹⁷ og at en hver rimelig tvil skal komme den tiltalte til gode. Med dette menes at dommeren på grunnlag av de bevis som er fremlagt i saken skal føle seg sikker på at siktede er den skyldige.⁹⁸ Skal man uttrykke det i prosent, vil det si at det kreves nær 100 prosent sannsynlighet for domfellelse.⁹⁹

Jeg vil i det følgende ved en gjennomgang av gjeldende rett se på hvilken vekt retten har tillagt likhundmarkeringer. Deretter vil jeg foreta en vurdering av hvilken vekt jeg mener likhundmarkeringene bør tillegges.

3.2 Hvordan likhundmarkeringer har vært vektet i rettspraksis

3.2.1 Hoseinsaken

Da tingretten i Hoseinsaken vektet bevisene tok de utgangspunkt i prinsippet om at en hver rimelig tvil skal komme den tiltalte til gode. Dette innebærer at retten bare vil dømme Hosein dersom retten er overbevist om at han med vitende og vilje har kvalt sin kone, og det måtte fremstå som sikkert eller overveiende sannsynlig at hun ville dø som følge av handlingen.¹⁰⁰

Etter obduksjonen av Gry kunne det teoretisk foreligge en rekke dødsårsaker. Imidlertid kunne i praksis alle utelukkes bortsett fra kvelning. Dette på grunn av avdødes merker på

⁹⁶ Jo Hov s. 334

⁹⁷ Jo *op. cit.*, s. 361

⁹⁸ Johs. Andenæs s. 177 og 178

⁹⁹ *Ibid.*

¹⁰⁰ Skien og Porsgrunn tingrett, 14.06.02, sak nr 01-02041 s. 3

halsen. Det forelå ingen kriminaltekniske eller objektive vitnebevis som knyttet Gamal Hosein til drapet.

Som ledd i etterforskningen ble det søkt med to likhunder. Dette blant annet i gatekjøkkenet.¹⁰¹ Den ene søkte gjennom gatekjøkkenet 30. januar 2001, mens den andre søkte gjennom gatekjøkkenet to dager senere. Begge hundene markerte for liklukt i vaskerommet i gatekjøkkenet. I tillegg markerte en av hundene på støtfangeren på Hoseins bil. En gjennomgang av rettens argumentasjon viser hvilken vekt retten tillegger disse markeringene.

For det første tillegger retten hundeførerne og deres hunder stor pålitelighet. Dette fremkommer i dommen da de legger til grunn at begge hundeførerne har: ”...*lang erfaring med sin hund og har meget god innsikt i å tolke hundens opptreden.*”¹⁰² I tillegg har begge hundeførerne opplyst at hundene: ”...*aldri har tatt feil under søk etter liklukt...*”¹⁰³. Det er ikke opplyst hvor stor vekt retten tillegger dette utsagnet, men i sammenhengen kan dette tolkes som en forutsetning for at retten har tillagt hundebeviset stor vekt.

Begge hundeførerne ble avhørt i retten og forklarte at deres hunder markerte på vaskerommet i gatekjøkkenet. Retten er også forevist videoopptak av undersøkelsen med hundene: ”*Opptakene viser etter rettens syn med stor tydelighet at begge hundene klart markerte inne i vaskerommet og kun der i gatekjøkkenet. Markeringene skjedde ved intens krefsing i gulvet på et begrenset område, den ene hunden med begge forlabbene og den andre med en.*”¹⁰⁴

Her ser vi tydelig at retten, etter å ha avhørt hundeførerne og gransket videoen av søkene, finner det bevist at det har ligget et lik i vaskerommet.

Etter at retten har funnet likhundmarkeringen troverdig velger retten å se bort fra forklaringene fra tiltaltes sakkyndige som er kritiske til likhundbeviset. En av de sakkyndige mener blant annet at den ene likhundens markering ikke var en ordentlig markering. Til dette uttaler retten: ”*En slik oppfatning har retten vanskelig for å forstå.*”¹⁰⁵ Tiltaltes sakkyndige

¹⁰¹ Skien og Porsgrunn tingrett, 14.06.02 , sak nr 01-02041 s. 4

¹⁰² *Ibid.*

¹⁰³ *Ibid.*

¹⁰⁴ *Ibid.*

¹⁰⁵ *Ibid.*

hevder også at hundeførerne påvirket hundene til å markere på det aktuelle stedet. Til dette uttaler retten: *”Etter rettens syn viste begge hundeførerne en meget passiv holdning vis a vis sin hund og lot hunden bevege seg fritt under søket.”*¹⁰⁶

Påtalemyndighetens sakkyndig, veterinær Ruwald, som i mer enn 20 år har jobbet med opptrening av hunder, var også avhørt i retten. Etter Ruwalds oppfatning viste likhundene slik adferd at det ikke etter hans mening kan råde noen tvil om at et lik har ligget i vaskerommet. Ruwald gir også uttrykk for at sannsynligheten er særdeles liten for at to likhunder uavhengig av hverandre og på forskjellig tidspunkt vil markere for annet enn liklukt på nøyaktig samme sted og kun der. Dette etter å ha søkt gjennom et lokale på flere hundre kvadratmeter. Til Dette uttaler retten at de: *”...slutter seg fullt ut til disse synspunktene.”*¹⁰⁷

At den ene hunden markerte for funn på bakre støtfanger på tiltaltes bil: *”...tillegges ikke avgjørende vekt...”*¹⁰⁸. Retten begrunner dette med at det kan foreligge mange årsaker til at to hunder ikke finner liklukt på samme sted til ulike tider. Dette da temperatur og luftfuktighet påvirker hvorvidt liklukt utskilles fra underlagt på et sted en død person har ligget.

Avslutningsvis uttaler retten at: *”Det forhold at det utvilsomt har ligget et lik i vaskerommet i Faresgrillen og at Gry Hosein ble kvalt, viser at drapet fant sted i gatekjøkkenet.”*¹⁰⁹ Retten uttaler også at det verken foreligger noen indikasjoner om, eller har vært hevdet det har befunnet seg et annet lik på vaskerommet i gatekjøkkenet.

Etter min tolkning viser dette tydelig at retten, etter å ha slått fast at Gry døde av kvelning, tillegger likhundmarkeringene avgjørende vekt. Til tross for at Gamal Hosein aldri innrømte å ha drept sin kone ble han på bakgrunn av likhundmarkeringene dømt for forsettlig drap.

Hvilken vekt likhundbeviset ble tillagt i lagmannsretten er det vanskelig å si noe om. Grunnen er at det var en jury som svarte på skyldspørsmålet. Imidlertid var det ikke ført nye bevis for lagmannsretten. Likhundmarkeringene og obduksjonsrapporten var de mest sentrale bevisene. Ut av dette tolker jeg at det er stor sannsynlighet for at også juryen har tillagt likhundbeviset avgjørende vekt.

¹⁰⁶ Skien og Porsgrunn tingrett, 14.06.02 , sak nr 01-02041 s. 4

¹⁰⁷ *Ibid.*

¹⁰⁸ *Ibid.*

¹⁰⁹ *Ibid.*

Dette finner jeg støtte for i lagmannens rettsbelæring til juryen hvor han sier at: *”Lagretten skal ta stilling til om liksøkshundene kan tillegges vekt etter det en kan kalle en praktisk-realistisk synsvinkel.”*¹¹⁰

3.2.1.1 Kritikk av Hoseindommen

Hoseindommen har vært kritisert, dette både etter behandlingen i tingretten og etter behandlingen i lagmannsretten. Det er både jurister, personer i hundemiljøet og media som har kritisert måten søkene ble utført på og vekten retten tilla dette beviset.

Kritikken begrunner seg blant annet i at det hevdes at det var gjort feil ved søket. Dette da den ene hundeføreren kort tid før hunden markerte i vaskerommet la ut liklukkt i kjelleren i gatekjøkkenet. Dette for å sjekke at hunden fortsatt jobbet med like stor intensitet.¹¹¹ Enkelte, blant annet forsvarerne i Hoseinsaken, mener at dette kan føre til feilmarkeringer. Personer i hundemiljøet har hevdet at da denne hunden hadde gjennomført flere søk samme dag var den sliten og at dette kunne virke inn på søket. Det kan tenkes at hunden markerte for å bli ferdig og at markeringen ble fremprovosert med bruk av belønning. Etter min mening kan denne uttalelsen i alle fall til en viss grad tilbakevises. Grunnen er at da liklukten ble lagt ut viste hunden at den fortsatt jobbet med stor intensitet.¹¹²

Det er på det rene at det i lokalet gatekjøkkenet var i tidligere har vært et slakteri. Det har vært antydning at det kan tenkes at hundene markerte på lukt som var igjen fra tidligere.¹¹³

I tillegg er det antydning at likhundene som var brukt ikke kunne skille mellom liklukkt og lukten av gammelt blod. Dette kan i teorien innebære at det aldri har befunnet seg et lik på stedet, men av naturlige årsaker har vært sølt blod tidligere og at det var dette hundene markerte på.

Det er også kritisert at det i forbindelse med hovedforhandlingen ikke ble gjennomført noen form for demonstrasjon på hva hundene kunne lukte og ikke lukte. I stedet ble hundeførernes muntlige forklaringer av hva hundene kan lukte lagt til grunn.¹¹⁴

¹¹⁰ Sitert i Hoseins anke av 16.01.2004 til Høyesterett s. 5

¹¹¹ Jon Karlsen, ”Rapport” i forbindelse med søk etter Gry Hosein i gatekjøkkenet, 1.2.2001 s. 3

¹¹² Jon Karlsen s. 3

¹¹³ P4, nettutgave 19.09.2003 ”Slakter likhund-bevis” <<http://www.p4.no/story.aspx?id=98186>> [Lesedato 01.12.2007]

Personlig mener jeg at retten burde krevd mer dokumentasjon angående hundenes utdannelse og statistikk over gjennomførte søk. Dette spesielt siden det dreide seg om kombinasjonshunder, altså hunder som også er opptrent til å lete etter levende personer, noe som kan øke sjansen for en feilmarkering.

3.2.2 Aronsensaken

I Aronsensaken ble det som ledd i etterforskningen søkt med to likhunder i en bil siktede hadde benyttet. Den ene hunden søkte gjennom bilen 10. oktober 2001, mens den andre søkte gjennom bilen en dag senere. Begge hundene markerte for liklukt i bagasjerommet i bilen. En gjennomgang av rettens argumentasjon viser hvilken vekt retten tillegger disse markeringene.

Som i Hoseinsaken slår retten først fast at begge hundeførerne er: ”...*meget erfarne*...”¹¹⁵. I tillegg bemerker retten at begge har: ”...*god innsikt i å tolke hundenes måte å opptre på*...”¹¹⁶. Hundeførerne har også forklart at hundene deres ikke har tatt feil under søk etter liklukt. Retten finner også at markeringene i bilen er meget klare. Som i Hoseinsaken forklarte veterinær Ruwald seg i retten. Ruwald bemerker at begge hundeførerne i denne saken foretok: ”...*et meget korrekt arbeid med hundene*...”¹¹⁷. At tre andre sakkyndige er mer kritisk til likhundbeviset tillegger ikke retten vekt og uttaler at: ”*Tingretten kan etter dette slutte seg til veterinær Ruwalds vurderinger og konklusjon*...”¹¹⁸. På bakgrunn av likhundmarkeringene uttaler retten at de er: ”...*overbevist om at det har ligget klær fra et dødt menneske i bagasjerommet*...”¹¹⁹ i siktedes bil.

Etter min mening tillegger retten likhundmarkeringene en del vekt. Siktede innrømte å ha holdt Aronsen fanget i snekkerverkstedet, men ikke å ha drept Aronsen. Til tross for dette ble han dømt. I forhold til Hoseinsaken var det i denne saken flere bevis som talte for å dømme siktede. På denne bakgrunnen synes det ikke som om likhundmarkeringene i denne saken fikk avgjørende vekt, men ble brukt som et støttemoment for rettens konklusjon.

¹¹⁴ P4, nettutgave 19.09.2003 ”Slakter likhund-bevis” <<http://www.p4.no/story.aspx?id=98186>> [Lesedato 01.12.2007]

¹¹⁵ Sarpsborg tingrett, 29.04.2003 sak nr 02-00909 M s. 31

¹¹⁶ *Ibid.*

¹¹⁷ *Ibid.*

¹¹⁸ *op. cit.*, s. 32

¹¹⁹ *Ibid.*

Da saken kom opp for lagmannsretten hadde tiltalte endret sin forklaring. Nå innrømmet han å ha funnet Aronsen død i stolen for deretter å kaste han i elva. Dette innebar at det ikke var nødvendig å føre likhundmarkeringene som bevis for at Aronsen var død før han havnet i elva.

3.2.3 Andre saker

I `Skogensaken`¹²⁰ tok lagmannsretten siktedes kjæremål til følge og løslet siktede.¹²¹

Lagmannsrettens tilla i denne saken likhundmarkeringene liten vekt. Likhundmarkeringene var ikke nok til å konstantere skjellig grunn til mistanke.

Jeg er kjent med en rekke tilfeller¹²² der påtalemyndighetene har sikret seg likhundmarkeringer som bevis uten at det senere er blitt tatt ut siktelse og opprettet straffesak. Grunnen til dette kan jeg ikke si med sikkerhet. Imidlertid vet jeg at likhundmarkeringene i enkelte saker har vært feilmarkeringer.

Dette ser man for eksempel i `Tina Jørgensen saken`. Den 20 år gamle jenta forsvant fra Stavanger sentrum i september 2000. Etter en måned ble hun funnet drept i en kumme. Jørgensens kjæreste ble siktet for drapet. Denne siktelsen ble imidlertid senere frafalt og saken henlagt.

I denne saken ble det stilt opp 3 biler hvorav siktedes bil var en av dem. Det var benyttet 2 likhunder. Den ene likhunden markerte i siktedes bil, mens den andre likhunden markerte i en av de andre bilene som siktede ikke hadde noen forbindelse til.¹²³ Sistnevnte markering var sannsynligvis en feilmarkering, eventuelt en riktig markering som ikke hadde noe med den aktuelle saken å gjøre.

Også i `Skogensaken` omtalt ovenfor ble det utført feilmarkeringer. I tillegg til at det ble markert i en bil markerte også en likhund i en myr. Myra ble tømt uten at man fant spor etter noe lik. Terje Skogen ble imidlertid senere funnet død i et skogsområde som ligger langt unna

¹²⁰ Se punkt 2.4.3

¹²¹ Eidsivating lagmannsrett, 15.01.2001 Kjæremålssak nr 01-00023 M

¹²² Ola Thune, "Bruk av likhunder i politietterforskningen" *Kripas notat* 31.5.2002

¹²³ Ola Thune s. 2

myra der likhundene hadde markert.¹²⁴ Det var ingenting som tydet på at det hadde befunnet seg et lik i den aktuelle myra. Etter forholdene må dette være å regne som en feilmarkering.

En natt i desember 2001 forsvant 17 år gamle Jonas Fredbo fra et utested i Hemsedal. Det ble avdekket at noen Fredbo hadde vært i kontakt med hadde opptrådt voldelig mot noen ungdommer. Det ble foretatt søk med fire likhunder i bilen til en av dem. Alle fire likhundene, to norske og to svenske, markerte. Ifølge vitner hadde imidlertid bilen befunnet seg i Oslo på det tidspunktet Fredbo forsvant. I tillegg tydet etterforskningen på at Fredbo hadde forlatt utestedet frivillig og begitt seg til fots langs en vei. I mai 2002 ble han funnet død langs den samme veien. Obduksjonen av Fredbo gav ingen holdepunkter for at noe kriminelt hadde hendt. Hvorfor alle fire likhundene markerte i samme bil finnes det ingen naturlige forklaringer på, i alle fall ikke i forbindelse med forsvinningen til Jonas Fredbo.

3.2.4 Oppsummering

Hoseindommen taler for at retten kan tillegge likhundmarkeringer betydelig vekt som bevis. Imidlertid er dette en dom som i ettertid er sterkt kritisert. De andre dommene og sakene gjennomgått ovenfor viser at likhundmarkeringer har blitt tillagt svært forskjellig vekt. Dette til tross for at det er de samme likhundene, Aiko og Chico,¹²⁵ som har vært benyttet. (Med unntak av Fredbo saken der det i tillegg ble benyttet to svenske likhunder.) Dette fører til at rettstilstanden per i dag, etter min vurdering, er at likhundmarkeringers bevisverdi er uavklart. Hva som jeg mener må til for at disse eventuelt skal kunne tillegges vekt vil jeg vurdere nedenfor.

3.3 Hvilken vekt bør en likhundmarkering tillegges?

Utgangspunktet er som nevnt tidligere prinsippet om fri bevisvurdering. Dette medfører at når alt kommer til alt er det domstolen som skal avgjøre hvilken vekt de forskjellige bevisene skal tillegges. På bakgrunn av dette verken ønsker eller kan jeg redegjøre for hvilken vekt domstolene skal tillegge likhundmarkeringer som bevis. Det jeg ønsker å gjøre er å redegjøre for hvilke forhold jeg mener kan få betydning. I tillegg stiller jeg i punkt 3.3.2 opp enkelte betingelser som jeg mener må være tilstede for at retten i det hele tatt kan tillegge

¹²⁴ Ola Thune s. 2

¹²⁵ Se punkt 1.3

likhundmarkeringene vekt. Selve vektingen, den blir det imidlertid alltid den dømmende rett selv som må foreta.

3.3.1 *Generelle synspunkter*

3.3.1.1 Høy strafferamme

I de sakene det er aktuelt å føre likhundmarkeringer som bevis vil det som hovedregel dreie seg om forbrytelser med høy strafferamme. Det kan for eksempel dreie seg om drapssaker hvor siktede risikerer å bli idømt forvaring eller fengsel i opptil 21 år.¹²⁶ Konsekvensen av at en uskyldig dømmes vil i disse tilfellene bli store. Vi har et strafferettslig grunnleggende prinsipp som uttaler at enhver rimelig tvil skal komme tiltalte til gode. Prinsippet er også i tråd med uskyldspresumsjonen i EMK art. 6 nr 2 som uttaler at tiltalte skal antas uskyldig inntil skyld er bevist etter loven. Dersom retten er i tvil utover rent teoretisk tvil skal den avsi frifinnende dom.

Retten må kunne stille store krav til en likhundmarkering for at denne skal kunne tillegges vekt i en straffesak. Hvilke krav dette kan være kommer jeg tilbake til spesielt under punkt 3.3.2

3.3.1.2 Skjerpet beviskrav

I en dom avsagt av Høyesterett¹²⁷ ble en lasermåling ved en fartskontroll sett bort fra som bevis. Det var gjort feil ved målingen. Høyesterett la til grunn at det: ”...ved spørsmålet om det har skjedd feil ved gjennomføringen av lasermålinger, gjelder beviskrav som går ut over kravet om at enhver rimelig tvil skal komme tiltalte til gode.”¹²⁸ Dette er i tråd med tidligere praksis¹²⁹. Begrunnelsen for at det må stilles opp et skjerpet beviskrav ved bruk av laser til fartsmåling som bevis er hensyn til allmennhetens tillitt til fartsmålere.¹³⁰

Om det bør oppstilles et skjerpet beviskrav ved bruk av likhundmarkeringer som bevis stiller jeg meg tvilende til. Dette da gjennomføringen av innhenting av de to bevisene skjer på to

¹²⁶ For eksempel Straffeloven § 233

¹²⁷ Rt. 2007 s. 10

¹²⁸ *op. cit.*, punkt 10

¹²⁹ Rt. 2004 s. 862

¹³⁰ *op. cit.*, punkt 13

helt forskjellige måter. Slik jeg tolker både Hoseinsaken og Aronsensaken ble det i disse sakene ikke oppstilt et skjerpet beviskrav.

3.3.1.3 Feil og mangler ved etterforskningsmaterialet kan svekke bevisverdien

Utgangspunktet i norsk rett er at bevis som er innhentet ved bruk av feil og mangler i politiets etterforskning til tross for feilen kan føres som bevis.¹³¹ Imidlertid finnes det noen dommer avsagt av Høyesterett som stiller opp unntak fra denne regelen.

I Skrikdommen¹³² ble siktede frikjent da heleriforsøket av maleriet, Skrik, var fremprovosert av politiet. I en annen dom¹³³ ble siktede frikjent da politiet i forbindelse med en narkotikasak hadde benyttet en informant som var uskikket. Dette da det kunne stilles spørsmål ved informantens troverdighet da hun selv var narkotikamisbruker, og dette kunne komme i strid med grunnleggende rettssikkerhetsprinsipper.¹³⁴

I Skrikdommen ble det lagt til grunn at etterforskningsmaterialet beheftet med: ”...så alvorlige mangler og betenkeligheter at den ikke bør godtas som grunnlag for en domfellelse.”¹³⁵ I den andre dommen ble det lagt til grunn at: ”...aksjonen har så alvorlige mangler at den ikke kan godtas som grunnlag for domfellelse.”¹³⁶ Høyesterett valgte derfor å se bort fra bevisene.

Av disse dommene slutter jeg at det stilles visse krav til etterforskningsmaterialets kvalitet. Dersom etterforskningsmaterialet er beheftet med store feil og mangler taler det for at materialet ikke kan danne grunnlag for domfellelse.

Dette innebærer at dersom det er gjort store feil ved gjennomføringen av søkene med likhund taler dette for at de skal sees bort fra i vektingen av bevisene. For eksempel i Hoseinsaken prosederte forsvarerne på at retten måtte se bort fra likhundmarkeringene. Grunnen var at de mente at disse var beheftet med feil og mangler. Dette ble ikke gjort. Jeg mener imidlertid at

¹³¹ Innstilling om Rettergangsmåten i straffesaker fra Straffeprosesslovkomiteen (1969) s. 197 og Rt 2000 s. 1123 (s. 1230)

¹³² Rt. 1998 s. 407

¹³³ Rt. 2000 s. 1223

¹³⁴ *op. cit.*, s. 1231

¹³⁵ Rt. 1998 s. 407 (s. 412)

¹³⁶ Rt. 2000 s. 1223 (s. 1231)

det i fremtidige saker der det bevises at det foreligger alvorlige mangler ved gjennomføringen av søkene kan retten velge å se bort fra beviset.

3.3.1.4 Begrensninger i forhold til tilgangen på likhunder

Per i dag har vi ingen likhunder i Norge og har den siste tiden hentet inn hunder fra Finland og Sverige for å gjennomføre søk. Som nevnt tidligere¹³⁷ planlegges det imidlertid at Norge skal utdanne egne likhunder.¹³⁸ Hvor mange likhunder det er snakk om er usikkert, men jeg vil anta at det dreier seg om to, kanskje fire hunder.

Kripos har nylig utdannet to brannhunder¹³⁹. Disse benyttes over hele landet og er en ordning som fungerer godt.¹⁴⁰ I likhundrapporten konkluderes det med at likhundene bør organiseres etter lignende mønster.¹⁴¹ Etter min mening bør alle likhundene ha sin faste base på samme sted, eventuelt samme sted som brannhundene.

Begrunnelsen er at tidligere ordning med likhunder spredt over hele landet fungerte dårlig. Hundene fikk ikke nødvendig oppfølging og fellestrening. 90 prosent av treningen består av at hundfører må lære seg å lese hundens markeringer korrekt¹⁴². Dette innebærer at det alltid bør være den aktuelle hundeføreren som utfører søkene. Dersom en annen ufaglært har gått søk med hunden, taler dette etter min mening for at en eventuell markering ikke kan tillegges særlig vekt. Dette da samspillet mellom hunden og føreren er så viktig. Det vil av denne grunn alltid være påtalemyndigheten og den aktuelle hundeføreren som innhenter likhundbeviset.

Dersom likhundene og hundeførerne får sin faste base ved Kriminalpolitisen etter lignende mønster som brannhundene vil dette etter min mening styrke kvaliteten på hundene. Dette vil ivareta de strenge beviskravene retten stiller til likhundmarkeringene, og fører videre til at deres markeringer ved søk kan tillegges vekt i retten.

¹³⁷ Se punkt 1.1

¹³⁸ Kripos s. 8 og Hundeutvalget, "Tjeneste med politihund" 3. mai 2005 s. 6

¹³⁹ En brannhund er opplært til å søke gjennom brannsteder etter brennbare væsker som kan gi en indikasjon på hvor brannen startet og om den var påtent.

¹⁴⁰ Kripos s. 8 og Hundeutvalget s. 6

¹⁴¹ Kripos s.8

¹⁴² Andrew Rebmann, Marcella H Sorg and Edward David (in the preface)

3.3.1.5 Betydningen av hvem som fører beviset

Som nevnt tidligere¹⁴³ kan både siktede og påtalemyndigheten føre likhundmarkeringer som bevis. At siktede fører beviset kan i enkelte tilfeller etter min mening reise en særskilt problemstilling. For eksempel i Tina Jørgensen saken, Skogensaken og Jonas Fredbo saken utførte likhundene markeringer som mest sannsynligvis var feilmarkeringer. I disse tilfellene kan det imidlertid finnes naturlige årsaker til disse markeringene som politiet av hensyn til annen etterforskning ikke kan uttale seg om i retten. Dette er imidlertid en problemstilling som også kan reise seg ved føring av andre typer beviser og som jeg derfor ikke går nærmere inn på.

3.3.1.6 Innhenting av treningsmateriale kan medføre et etisk problem

For at man skal være sikker på at likhundene markerer på liklukt og ikke på lukt fra andre ting som for eksempel blod, pølser eller dyrekadaver er det helt avgjørende at man trener på ekte materiale, det vil si klær eller annet fra døde mennesker.¹⁴⁴ Innhenting av dette materialet kan imidlertid by på problemer. Dette da lovverket av respekt for avdøde¹⁴⁵ dels setter begrensninger for hvordan lik skal tas vare på. Siden jeg antar det er tale om opptrening av to til fire hunder vil behovet for slikt materiale være lite. Materialet bør utenom trening oppbevares på en forsvarlig måte slik at det ikke bryter med etiske normer. Etter dette slutter jeg at det vil være fullt mulig å innhente nødvendig treningsmateriale. Så lenge foreskrevne fremgangsmåte følges, bedres sjansen for at markeringene blir riktige og muligheten for å tillegge dem bevisverdi økes.

3.3.1.7 Utenlandsk rett

Som nevnt under punkt 2.5.3.5 har likhundmarkeringer i enkelte land vært ført som bevis. I likhundrapporten uttales det at i de utenlandske dommene arbeidsgruppen har kjennskap til synes ikke likhundmarkeringer ved molekylære søk å være gitt avgjørende betydning for domfellelse.¹⁴⁶ De eneste norske likhundene som har kunnet utføre molekylære søk fikk vi i 2001. Dette er et relativt nytt fenomen, og det er svært vanskelig å få en oversikt over hvordan utviklingen i forhold til likhunder har vært i andre land. I alle fall når det gjelder molekylære

¹⁴³ Se punkt 2.3

¹⁴⁴ Kari Ormstad s. 2

¹⁴⁵ Lov 9. februar 1973 om transplantasjon, sykehusobduksjon og avgivelse av lik m. m

¹⁴⁶ Kripos s. 6

søk. Jeg ønsker imidlertid å nevne et par utenlandske dommer hvor det har vært utført molekylære søk, og markeringene har vært tillagt vekt i retten.

Jeg vil imidlertid presisere at dette ikke nødvendigvis er et representativt utvalg av dommer, men et mer tilfeldig resultat av hvilke dommer jeg i min forskning har fått kjennskap til.

I en sak fra Sverige ble en person tilknyttet Hells Angels miljøet dømt for å ha drept to mennesker. Siktede var blitt sett sammen med de to ofrene kort tid før de forsvant, og politiet gjennomførte søk med tre likhunder, en svensk og de to norske, i Hells Angels hovedkvarter. Alle tre hundene markerte. Likene av de to ofrene ble etter hvert funnet nedgravd ca 10 mil unna. På bakgrunn av likhundmarkeringene i hovedkvarteret ble det besluttet at det skulle foretas nærmere tekniske undersøkelser på markeringsstedet. I denne forbindelse ble det funnet andre bevis, blant annet i form av blodspor. Det ble da slått fast at begge ble drept i hovedkvarteret, for deretter å ha blitt fraktet bort og gravd ned. Den siktede ble i tingretten dømt til ti års fengsel.¹⁴⁷ Dommen ble tiltrådt i Hovrätten för västra Sverige¹⁴⁸.

I en sak fra Tyskland ble en ektemann dømt til livsvarig fengsel for drap på sin kone. Dette til tross for at det aldri ble funnet noe lik. Kona var velstående og hadde kort tid før hun forsvant gjort det klart at hun ønsket å skille seg. Ekteparets felles bolig ble gjennomført, og tre likhunder markerte uavhengig av hverandre på en matte i huset. Retten var i tvil om hvilken vekt de skulle tillegge dette beviset.¹⁴⁹ Slik jeg tolker dommen ble likhundmarkeringene brukt som et støttemoment for å dømme ektemannen. Dommen ble imidlertid opphevet av tysk Høyesterett og behandlet på nytt i en lavere domstol. Også her ble han dømt. Da ektemannen imidlertid kort tid etterpå begikk selvmord ble det ikke skrevet dom i saken. Dette innebærer at det ikke er mulig å si noe om hva som lå til grunn for denne dommen. Det eneste jeg vet er at likhundmarkeringene var tema også i bevisførselen for denne retten.

Praksis fra utlandet kan tyde på at likhundmarkeringer kan tillegges vekt. I de sakene jeg kjenner til har imidlertid ikke likhundmarkeringer vært vektlagt som det avgjørende beviset i en sak. Denne praksisen fra utlandet er imidlertid så usikker og vanskelig tilgjengelig at jeg

¹⁴⁷ Göteborg tingsrätt, Sverige, 2002.10.11, sak nr. B 4319-02

¹⁴⁸ Hovrätten för Västra Sverige, 2002.12.12, sak nr. 40005523

¹⁴⁹ Landgericht Lübeck, Tyskland, 20.12.2000, sak nr BGH 3 StR 303/01 (s. 189-192)

ikke vektlegger denne i noen særlig grad i forhold til spørsmålet om hvilken vekt likhundmarkeringer bør tillegges i Norge.

3.3.1.8 Liklukten

Et moment som taler mot å tillegge likhundmarkeringer stor bevisverdi er at liklukten ikke er individuell. Selv om hunden markerer vet en ikke hvilket lik som har befunnet seg på stedet. I verste fall kan det for eksempel aldri ha befunnet seg et lik på det aktuelle stedet, men vært oppbevart klær fra et annet lik. I tillegg kan det i teorien være plantet liklukst der. Retten må derfor, slik den gjorde i Hoseinsaken, forsikre seg om at det ikke kan ha befunnet seg andre lik på det aktuelle stedet før de tillegger likhundmarkeringen vekt. Enkelte har hevdet at noen likhunder ikke kan skille mellom liklukst og lukt fra gammelt blod. Det må være en forutsetning at hundene kan skille mellom dette for at de skal kunne tillegges bevisverdi. Dette en noe som må inngå i opplæringsprogrammet for likhunder.

3.3.2 *Betingelser som etter min vurdering **må** være til stede*

Etter mitt syn er det enkelte grunnleggende forhold som må være oppfylt for at likhundene skal kunne bli betraktet som pålitelige og markeringene deres skal kunne tillegges bevisvekt. Dette er forhold jeg mener må være til stede i hver enkelt sak. Er ikke alle disse forholdene til stede mener jeg at likhundmarkeringen er uten bevisverdi og at retten ikke bør tillegge disse vekt.

3.3.2.1 Opptrening av hund og hundefører

For at likhunders markeringer skal kunne tillegges bevisverdi må retten være sikker på at både hundene og hundeførerne har fått tilfredstillende opplæring. Det er derfor viktig at opplæringsprogrammet er godt gjennomarbeidet. For eksempel må all trening og de reelle søkene gjennomføres likt, og en må forsikre seg om at hundene ikke gjør en markering bare for å få belønning. Per i dag har Politihøgskolen fag og rammeplaner som gjelder opplæring av likhunder. Etter min vurdering er disse gode. Etter endt opptrening avlegger hundene eksamen før de blir utdannet til likhunder.

Både Aiko og Chico var kombinasjonshunder. Dette er noe som etter min mening minsker bevisverdien. Grunnen er at en kombinasjonshund har innlært motstridende luktbilder. Kombinasjonshunder lærer både å lete etter levende og døde mennesker. Til tross for at disse hundene lærer å markere forskjellig ved forskjellige funn, vil jeg si at sjansene for misforståelser og feiltolkning fra hundeførers side øker.¹⁵⁰ Etter min mening må hundene være rendyrkede likhunder for at de skal kunne tillegges bevisverdi i retten. Dette er også i tråd med konklusjonen i likhundrapporten.¹⁵¹

3.3.2.2 Likhundens pålitelighet og dokumentasjon

For at likhunders markeringer skal kunne tillegges bevisverdi må retten være sikker på at hundene og deres markeringer er å regne som pålitelige.¹⁵² Dersom en likhund markerer, men det ikke finnes dokumentasjon for at hunden har evne til å skille ut liklukkt vil markeringen som bevis miste sin troverdighet. Per i dag finnes det heller ikke ensartede retningslinjer for dokumentasjon av hund, fører og kvalitetssikringssystemer.¹⁵³ Etter min mening er det en forutsetning at dette utarbeides og benyttes dersom det skal være forsvarlig for retten å tillegge likhundmarkeringene vekt som bevis.

Til støtte for mitt syn uttales det i likhundrapporten at: *"God dokumentasjon omkring hund og fører, vil styrke bevisverdien av markeringer."*¹⁵⁴ Det uttales også at det må: *"...tenkes rettssak fra første stund"*.¹⁵⁵ Jeg minner om at denne rapporten er ufullstendig og uformell, men gir likevel en indikasjon.

Likhundrapporten uttaler at en må kunne dokumentere hundens nivå og kvalitet med hensyn til liklukkt¹⁵⁶. Dette kan gjøres ved å loggføre all trening og alle reelle søk. I tillegg må det ofte foretas kvalitetskontroller for å teste hundenes ferdigheter. Også disse kontrollene må dokumenteres. All dokumentasjonen må videre være av god kvalitet. Dette gjøres ved at det nedtegnes detaljerte opplysninger om hvordan søkene er tilrettelagt og om resultatene er positive, negative eller usikre. Det må også dokumenteres hvem som var tilstede ved søkene.

¹⁵⁰ Remy Åsheim s. 4

¹⁵¹ Kripos s. 8

¹⁵² Silje Stedje s. 10

¹⁵³ Kripos s. 7

¹⁵⁴ *Ibid.*

¹⁵⁵ *Ibid.*

¹⁵⁶ *Ibid.*

Det er viktig at hundeførerne får opplæring i rapportskrivning. I tillegg bør det i rapportene som skrives i forbindelse med søk tas inn standardtekst. Dette kan for eksempel være definisjon av begrep som markering og opplysninger om at hunden bare markerer for liklukt. Se for øvrig mine definisjoner under punkt 1.2.

Treningen av hunden må med andre ord dokumenteres slik at markeringene er egnet til å føres som bevis. Har for eksempel en hund utført 150 dokumenterte søk uten noen gang å ha tatt feil, vil jeg si at denne hundens markeringer kan tillegges stor bevisvekt. Har hunden imidlertid utført 150 søk hvorav 10 av dem var feil, vil jeg si at denne hunden bør tillegges mindre vekt, og en er mer avhengig av at andre bevis støtter opp om markeringen.

Det viktigste er etter mitt syn ikke feilprosenten til hunden, men hvor god dokumentasjon en har om den aktuelle hunden. Dommeren kan da danne seg et inntrykk av påliteligheten og legge dette til grunn når bevisverdien til markeringen vurderes.

3.3.2.3 Føring av likhundmarkeringer som bevis i retten

I de sakene jeg kjenner til hvor likhundmarkeringer har vært ført som bevis har først hundefører blitt avhørt av både påtalemyndigheten og siktede. Deretter har videofilmen som ble tatt opp under søkene blitt avspilt. Til slutt har eventuelle vitner og sakkyndige blitt avhørt av begge parter.

Etter min vurdering er denne fremgangsmåten god. Dette for at hundefører som er den som kjenner hunden best skal få anledning til å forklare hvordan hunden markerer og skal tolkes. At en hund for eksempel etter å ha snust litt rundt, stopper opp og skraper med labbene på et bestemt område, kan for en utenforstående vanskelig kunne oppfattes som en markering. Det er derfor veldig viktig at føring av likhundmarkeringen skjer i riktig rekkefølge. Etter at hundefører har forklart hvordan den aktuelle hunden markerer, vil det være lettere for retten å granske markeringen på videoopptaket.

Ved denne framgangsmåten får også siktede anledning til å spørre ut både hundeførere, andre vitner og sakkyndige samt føre egne motbevis. Dette fører til at hensynet til kontradiksjon ivaretas og at rettergangen blir rettferdig.¹⁵⁷

Etter min mening er det en betingelse for at likhundmarkeringen skal kunne tillegges vekt at likhundmarkeringen er ført i den rekkefølgen som jeg har skissert ovenfor.

3.3.2.4 Antall hunder som markerer på samme sted

Et annet moment som kan styrke bevisvekten er at det benyttes flere hunder. Både i Hoseinsaken og i Aronsensaken var det benyttet to hunder. Stedje konkluderer i sin artikkel¹⁵⁸ med at dersom man skal kunne benytte likhunder som bevis i retten bør tre hunder benyttes. Av dette slutter jeg at jo flere hunder som benyttes, desto større bevisverdi kan hundenes markeringer tillegges. Etter min mening må i alle fall to hunder benyttes. I tillegg forutsettes det at hundene utfører markeringer på de samme stedene.

3.3.3 Andre momenter som kan få betydning for bevisverdien

Betingelsene ovenfor er betingelser som etter min mening må være til stede i hver enkelt sak for at likhundbeviset kan tillegges vekt. I tillegg til disse finnes det imidlertid en rekke andre momenter som etter min mening kan gi en pekepinn på hvordan likhundmarkeringen kan vektes. Dette er momenter som varierer fra sak til sak. Min liste er ikke uttømmende, bare eksempler på hva som kan være relevant i saken.

3.3.3.1 Betydningen av tilståelse

Verken i Hoseinsakens eller i Aronsensakens behandling for tingretten forelå det tilståelse fra siktede. Imidlertid kan det tenkes saker der en likhundmarkering støttes opp av at siktede tilstår for eksempel å ha drept og oppbevart liket. Til tross for at det alltid vil være en risiko for at en tilståelse kan være feilaktig, vil jeg mene at man i disse tilfellene bør kunne legge stor vekt på likhundmarkeringen.

¹⁵⁷ Se punkt 2.5.3.4.2

¹⁵⁸ Silje Stedje s. 10

3.3.3.2 Betydning av at liket er funnet

At liket blir funnet kan på den ene siden styrke vekten av likhundmarkeringen. For det første kan det slås fast at det finnes et lik. I tillegg kan det finnes spor på liket som taler for at det har befunnet seg på det stedet der hunden markerte. For eksempel kan det bli funnet tapetrester under neglene på liket. Dersom en likhund har markert i et rom i siktedes hus der det har vært spor etter kamp og det finnes slik tapet, kan dette bevise at personen ble drept i det aktuelle rommet. Et annet eksempel er Hoseinsaken. Her ble det funnet merker på liket som støttet opp om den teorien at Hosein hadde kvalt sin kone.

På den andre siden kan det momentet at liket blir funnet svekke bevisverdien av en likhundmarkering. For eksempel i Skogensaken ble liket funnet langt unna myra likhunden markerte i. I dette tilfellet ble det ikke ansett sannsynlig at liket hadde befunnet seg i den aktuelle myra. Det var heller ikke sannsynlig at liket hadde befunnet seg i bilen hundene markerte i.

3.3.3.3 Tidsaspekt, værforhold, likets emballering og underlag

Liklukten fester seg hurtigere og sterkere på enkelte materialer.¹⁵⁹ For eksempel viser undersøkelser at liklukten setter seg best i metall. Deretter følger plast og treverk. Dårligst fester liklukten seg i tøy, vann og i luft. Etter kriminelle handlinger kan liket enkelte ganger bli pakket inn i noe for å skjule det. Imidlertid trenger liklukten gjennom klær og plast i løpet av minutter. Videre spiller temperaturen og luftfuktighet inn på hvor lett det er for hunden å oppfatte liklukten. For eksempel er det lettere for hunden å oppfatte liklukten dersom objektet som skal undersøkes er varmere og fuktigere enn rommet det søkes i.¹⁶⁰ For eksempel vil et nakent lik på et varmt murgolv kunne etterlate seg tydelig liklukten, mens et lik iført kjeldress som blir liggende i snøen kunne etterlate seg mindre liklukten. Dette har også betydning for hvor lenge liklukten vedvarer.

Dette er forhold som varierer fra sak til sak. Etter min mening er imidlertid dette forhold som kan gi viktige bidrag som kan føre til at retten kan treffe det materielle riktige resultatet i saken. Disse forholdene bør derfor, under forutsetning av at retten vet noe om disse, tas i betraktning når retten vektet likhundbeviset.

¹⁵⁹ Andrew Rebmann, Marcella H Sorg and Edward David s. 16

¹⁶⁰ *op. cit.*, s. 99

3.3.3.4 Betydningen av at teknikerne finner spor på markeringsstedet

For det første har vi de situasjonene der teknikerne finner for eksempel blodspor, hår eller annet biologisk materiale på det stedet der hunden markerer. I disse tilfellene finner de ofte de bevisene de trenger, og det er derfor ikke nødvendig å føre likhunder som bevis for retten. Etter min mening kan imidlertid likhundmarkeringene føres som bevis for at personen faktisk var død da vedkommende befant seg på stedet.

I andre tilfeller kan det hende at teknikerne ikke finner biologiske spor, men finner forandringer i grunnen på det stedet hunden markerer. For eksempel kan de finne antydning til svovel¹⁶¹. Svovel er noe som utvikles som følge av at mennesker dør og kan tale for at det har befunnet seg et lik på det aktuelle stedet. Dette er et forhold som vil kunne støtte opp om vekten til et likhundbevis.

3.3.4 Likhundmarkeringer i forhold til andre bevis

Ofte utgjør part- og vitneforklaringene et av de mest sentrale bevismidlene. Imidlertid er det viktig å huske på at dette er bevismidler der risikoen for at noen kan ta feil er ganske store¹⁶². Vitner kan se eller huske feil, ubevisst identifisere seg med en av partene eller slite med å fremstille seg muntlig i retten slik at vitnet virker usikker og lite troverdig. Blant dem som er positive til at likhunder føres som bevis for retten er et veldig vanlig argument at 'hunder lyver ikke'. Dette er en sannhet med modifikasjoner. Også hunder kan lyve ved å feilmarkere. Til tross for dette tror jeg risikoen for feil kan være større ved bruk av forklaringer enn ved bruk av likhundmarkeringer. Dersom søket utføres riktig blir hunden et helt objektivt hjelpemiddel og kan etter min mening tillegges minst like stor vekt som forklaringer.

3.3.5 Markeringer som støttebevis eller som det avgjørende beviset?

Likhundrapporten konkluderer med at: "På sikt vil bevisverdien øke."¹⁶³ Dette under forutsetning av at opplæringen og forhold rundt den enkelte hund kan dokumenteres på en god måte. Dette er jeg enig i. Dersom alle betingelsene jeg har kalt: "Betingelser som etter min vurdering *må* være til stede"¹⁶⁴ faktisk er til stede, mener jeg at dette forsvarer at retten

¹⁶¹ Kari Ormstad s. 1

¹⁶² Jo Hov s. 338

¹⁶³ Kripas s. 8

¹⁶⁴ Se punkt 3.3.2

kan tillegge likhundmarkeringer egenvekt i den forstand at de kan være det avgjørende beviset.

Dersom mye er uklart, kan markeringene etter min mening bare tillegges støttevekt og er avhengig av at det foreligger andre beviser i saken.

Imidlertid er vekten av likhundbeviset noe som retten må vurdere konkret for hver sak.

4 AVSLUTNING

Politidirektoratet har nedsatt en gruppe som skal utarbeide en konsekvensutredning hvor kostnader og konsekvenser i forhold til blant annet likhunder skal vurderes. Utredningens arbeid er per dags dato ikke ferdigstilt, men det er allerede kommet signaler på at Norge kommer til å få egne likhunder. Etter min mening er dette svært gledelig. Dette da jeg, på bakgrunn av egne erfaringer med trening av hund og gjennom min forskning i anledning av denne avhandlingen, har tilegnet meg stor tiltro til hundenes egenskaper og dyktighet.

5 REGISTER

5.1 Lovregister

Straffeloven (strl)	Lov 22. mai 1902 nr 10, Almindelig borgerlig Straffelov
Transplantasjonsloven (transpll)	Lov 9. februar 1973 om transplantasjon, sykehusobduksjon og avgivelse av lik m. m
Straffeprosessloven (strpl)	Lov 22. mai 1981 nr 25 om rettergangsmåten i straffesaker
Menneskerettsloven	Lov 21. mai 1999 nr 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett
Tvisteloven (tvl)	Lov 17. juni 2007 nr 90 om mekling og rettergang i sivile tvister
Europeiske menneskerettskonvensjon (EMK)	Den europeiske menneskerettskonvensjon med protokoller 4. november 1950
Sivile og politiske rettigheter (SP)	Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter med protokoller 16. desember 1966

5.2 Forarbeider

Innstilling om Rettergangsmåten i straffesaker fra Straffeprosesslovkomiteen (1969)

5.3 Domsregister

Rettstidende:

Rt. 1990 s. 1008

Rt. 1996 s. 1114

Rt. 1997 s. 689

Rt. 1997 s. 1145

Rt. 1998 s. 407

Rt. 2000 s. 1223

Rt. 2001 s. 983

Rt. 2001 s. 1476

Rt. 2004 s. 381 kjennelse

Rt. 2004 s. 862

Rt. 2007 s. 10

HR-2004-00496-U (Høyesteretts kjæremålsutvalg – Kjennelse)

HR-2004-00175-U (Høyesteretts kjæremålsutvalg – Beslutning)

Rettens Gang:

LB-2003-2243 (Borgarting lagmannsrett)

RG 2004 s. 145 (Agder lagmannsrett)

Upubliserte avgjørelser:

Skien og Porsgrunn tingrett, 14.06.2002, sak nr 01-02041 M

Salten tingrett, 05.03.2003, sak nr 02-00540 M

Sarpsborg tingrett, 29.04.2003, sak nr 02-00909 M

Eidsivating lagmannsrett, 15.01.2001, kjæremålssak nr 01-00023 M

Utenlandsk rettspraksis:

Hedemora tingsrätt, Sverige, 1998.06.02, nr. 20560751

Landgericht Lübeck, Tyskland, 20.12.2000, sak nr BGH 3 StR 303/01

Göteborg tingsrätt, Sverige, 2002.10.11, sak nr. B 4319-02

Hovrätten för Västra Sverige, 2002.12.12, sak nr. 40005523

EMD

EMDs dom 23.06.1993, Ruiz Mateos mot Spania

5.4 Litteraturliste

Monografier:

Andenæs, Johs., *Norsk Straffeprosess, Bind I*, 2. utgave (Oslo 2000)

Bailey, Gwen, *Hva tenker hunden min?* (Oslo 2003)

Bjerke, Hans Kristian og Erik Keiserud, *Straffeprosessloven Kommentarutgave, Bind II*. 3. utgave (Oslo 2001)

Boe, Erik, *Innføring i Juss* (Oslo 1996)

Eckhoff, Torstein, Helgesen, Jan, *Rettskildelære* 5. utgave (Oslo 2001)

Hauge, Christian og Jens Edvin A Skoghøy, *Avgjørelser i sivilprosess* (Oslo 2001)

Hov, Jo, *rettergang I* (Oslo 2007)

Jebens, Sverre Erik, *Menneskerettigheter i straffeprosessen* (Trondheim 2004)

Møse, Erik, *Menneskerettigheter* (Arusha 2002)

Nygård, Nils, *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2. utgåve (Bergen 2004)

Rebmann, Andrew, Edward David and Marcella H. Sorg, *Cadaver Dog Handbook* (2000)

Diverse rapporter, utredninger og retningslinjer

Politihøyskolen, ”Tiltakskort for søk i leilighet” og ”Tiltakskort for søk på bil” (2001)

Kripos, Ola Thune, Notat; Bruk av likhunder i politietterforskningen (2002)

Hundeutvalget, ”Tjeneste med politihund” (2005)

Kripos, *utredning om bruk og nytteverdi av likhund* (April 2003) Unntatt offentlighet

Vedlegg 1: Kari Ormstad, ”Biokjemisk bakgrunn for likhund-arbeid – skriv av 9.4.2003”,

Vedlegg 2: Silje Stedje, “The admissibility to use alerts from cadaver dogs in court when we do not have laboratory evidence” 2001/02

Vedlegg 4: Johan B Steen, ”Kommentar til: Notat om utredning om bruk og nytteverdi av kriminalsøkshund” 07.04.2003

Vedlegg 6: Remy Åsheim, ” Erfaringsnotat fra kriminalsøkshundfører”

Diverse

Hansen, Geir, “Hundens enorme muligheter” *Politihunden nr 2 2002*

Statistisk sentralbyrå, ”kriminalstatistikk for 2003, 2004 og 2005”

Sødal, Per Arne, PowerPoint presentasjon, 2003

Hoseins anke av 16.01.2004 til Høyesterett

Verdens Gang, 27. august 2007 ”Likhund markerte funn”

P4, nettutgave 19.09.2003 ”Slakter likhund-bevis” <<http://www.p4.no/story.aspx?id=98186>>

[Lesedato 01.12.2007]

The Times, nettutgave 17.09.2007 “Kate and Gerry McCann send to US for help against evidence of sniffer dogs”

<<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/europe/article2469329.ece> > [Lesedato 10.12.2007]